Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 39 (1533) ГОД XXX БЕЛАСТОК 29 ВЕРАСНЯ 1985 г. ЦАНА 10 зл.

ЗАЛОГ ПОСПЕХУ— ВЕРА Ў ЛЮДЗЕЙ

Бельпо — найбольшы ў Польшчы вытворца пасцельнай бялізны і патэнтат у пашыве мужчынскіх кашуляў і піжамаў, дамскіх блузак і спаднiц, дзіцячых фартушкоў і шапачак. Невялікі, бо ўсяго 900--асабовы калектыў працаўніц і працаўнікоў Бельпо, штогод выпускае каля 7 мільёнаў 500 тысяч штук рознага роду просцінаў, навалачак, пошваў і г.д. ды некалькі сот тысяч штук вопраткі. Штодня праз іхнія рукі праходзіць 150 тысяч метраў розных тканін, а за год яны перапрацоўваюць 32 млн. м. У бягучым годзе Бельпо плануе прадаць сваіх вырабаў на 3 мільярды 700 мільёнаў злотых і слова стрымае, бо за апошнія чатыры гады яшчэ не здарылася так, каб яно не перавыканала сваіх планаў і то ў важкіх памерах.

Да прыходу Міхала Клімовіча на пасаду старшыні Бельпо гэты кааператыў аніяк не мог прабіцца са сваімі вырабамі на замежныя рынкі. Цяпер жа ўсё, што пашыюць бельпаўскія майстрыхі, знайшло б ахвочых пакупнікоў у замежных краінах, і то ў такіх патрабавальных гаспадынях, як у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, Аўстрыі, Федэратыўнай Рэспубліцы Германіі, Савецкім Саюзе, Даніі, Швецыі, Фінляндыі, Канадзе, Аўстраліі. І не

(Працяг на стар. 3)

Міхал Клімовіч.

ВЯРНУЦЦА ДА КРЫТЫКІ

Мяне ў навакольных вёсках ведаюць як карэспандэнта „Нівы". Людзі часта падказваюць мне, дзе што дзеецца — добрае ці злое — і просяць, каб я напісаў аб гэтым у „Ніву". Я стараюся слухаць людзей, але дапамагчы не заўсёды абяцаю. Абяцаю толькі, што аб усім важнейшым напішу ў „Ніву" — хай чытаюць іншыя, можа крытыка паможа.

Аднойчы давялося мне быць у Трасцяніцы. Было свята Спаса — 19 жніўня. Каля крамы стаяла многа людзей, чакалі хлеба. Пераважна былі гэта старэйшыя сяляне-пенсіянеры. Падышоў да мяне адзін дзядзька і кажа: „Коля, ты пішаш у „Ніву", а я пастаянны чытач яе і твае артыкулы чытаю. Паспрабуй дапамагчы старым. Нам цяжка ехаць далей, а патрэбны нам найчасцей лякарствы, якіх ад нейкага часу не купіш у Трасцяніцы.

Хачу сказаць тут, што даўней у Трасцяніцы быў лекар і ўсім жыхарам навакольных вёсак было гэта вельмі зручна. Але дзесь вышэй вырашылі інакш — лекара таго забралі, а абсталяваны будынак пункта аховы здароўя з шыльдай стаіць і нічога. Калі чалавек праходзіць каля гэтага будынка і гляне на яго, то кожнаму сэрца сціснецца за такі беспарадак.

Калі мы так яшчэ гутарылі з дзядзькам, вакол пачалі збірацца іншыя людзі. Я запытаўся, як яны ацэньваюць „Ніву". Многія адказалі, што „Ніва" многа ў чым дапамагае і што яна стновіцца газетай штораз больш папулярнай і прыгажэйшай. Толькі дзядзька Сцяпан запытаў, чаму загінула ў „Ніве" рубрыка „У адказ на нашу крытыку". Калі ты, казаў дзядзька, крытыкаваў якую ўстанову ці прадпрыемства, то потым падавалі адказ на тваю крытыку. А ці цяпер твае артыкулы адбіваюцца ад вуха крытыкаваных, як гарох ад сцяны, што ніхто не адказвае?

Праўду дзядзька сказаў. Можа варта было б вярнуцца да рубрыкі „У адказ на нашу крытыку"? Можа тады адгукнуліся б на старонках „Нівы" і ўлады ЗОЗ у Гайнаўцы і адкрылі б тайну закрытага пункта аховы здароўя ў Трасцяніцы? Ці будзе ён калі-небудзь адкрыты, ці ўжо трэба і забыць, што такі быў у Трасцяніцы? Адказу на гэтае пытанне чакаюць жыхары Трасцянкі і ўсіх навакольных вёсак.

М. Лук'янюк

У супрасльскіх лясах. Фота М. Гайдука.

* * *

Скарбонка мінулага...
Спадчынны боль.
Лясы. Бранзалеты з запясцяў Рагнеды,
з пасагу яе, што прыналаджвае беды
пад гэту расшытую зоркамі столь.
Курганне. Чужынцамі спалены шлях.
Палі, што крывёю стагоддзяў заліты.
Палонная помста. І горыч малітвы,
што выплеснуць сэрцы ў аглухлы абсяг.
Не словы я чую, а водгулле слоў,
цяжкіх не славянскім вазьмом,
а нязгодай
за гонар зямлі і бацькоўскага роду
мець благаслаўленне суседніх часоў,
Не горкія словы, а водгулле іх
замшэлыя сцены ўспаміну хістае —
у цень іх бяссонна, балюча ўрастае
самотнае дрэўца ўспамінаў маіх.
Лясы. Галасоў іх магутны прыбой.
Здабытая доля. Гасцінец шырокі.
Раскопкі... Забытыя словы... І крокі...
Ў скарбонцы мінулага —
спадчынны боль.

Таіса Бондар

АБ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ І НАЦЫЯНАЛЬНАСЦІ (V)

На каго кладзецца галоўная адказнасць за тое, што многія беларусы так блытаюць дзве розныя праблемы: дзяржаўнасць і нацыянальнасць?

Перш за ўсё на тых, хто фарміруе чалавечыя душы. А да такіх людзей трэба аднесці галоўным чынам настаўнікаў, літаратараў, публіцыстаў, духоўных, дзеячоў Беларускага таварыства. І няма сумненняў, што многія з прадстаўнікоў названых вышэй прафесій вядуць акрэслено глыбока чалавечую дзейнасць у галіне высвятлення беларусам таго, што яны беларусы. Факт, што ўвогуле трэба весці такую дзейнасць у канцы XX стагоддзя не недзе ў афрыканскім бушы, а ў цэнтры Еўропы, па сваім характары не толькі не смешны, але і трагічны.

Тым болей, што ніводная з акружаючых нас нацый не мае такіх праблем. Ці ж, скажам, польскія, рускія, чэшскія ці літоўскія паэты або духоўныя павінны выясняць сваім верным, што яны палякі, рускія, чэхі, літоўцы? Напэўна няма такой патрэбы, бо чытачы гэтых паэтаў і прыхаджане гэтых духоўных добра ведаюць, хто яны. І нягледзячы на гэта як паэты і духоўныя, так і настаўнікі і публіцысты часта напорыста і інтэнсіўна кранаюць нацыянальную тэматыку. Як жа моцна ў тысячных і мільённых словах падкрэсліваюць яны неабходнасць дамінацыі любві да свайго роднага, як паслядоўна насычаюць яны сэрцы людзей пераканаңнем, што іх нацыя высакародная, дасканалая і што малейшае аслабленне пачуццяў вернасці ёй і прывязанасці да яе ёсць формай здрады і рэнегацтва. Ці можа нехта з нас уявіць польскага паэта або ксяндза, які, працуючы нават далёка ад Польшчы, скажам, у Бразіліі ці Нігерыі, не гаварыў бы безупынна сваім чытачам або прыхаджанам, што яны палякі і што іх маральны і свяшчэнны абавязак заключаецца ў бязмежнай любві да розных праяваў польскасці? Да такой, зрэшты, поўнасцю ўматываванай, лагічнай і высакароднай дзейнасці абавязвае польскага паэта і ксяндза яго маральны кодэкс. А як выглядае гэта справа ў нас, у беларускіх паэтаў і духоўных на Беласточчыне? Было б глупствам і няпраўдай, калі б я сказаў, што выглядае гэта ва ўсіх безнадзейна і страшна. Калі б я так сказаў, дык асудзіў бы і самога сябе. І ўсім тым, хто не крывіць душой, хто кіруецца элементарнымі фактамі і тлумачыць сваім чытачам і прыхаджанам, што можна быць польскім грамадзянінам, а пры гэтым — беларусам, нізкі паклон і падзяка. Аднак ёсць, на жаль, і вялікая колькасць людзей, якіх, з увагі на характар іх занятказ і творчасці, можна было б назваць духоўнымі бацькамі беларускай меншасці, а якія паводзяць сябе так, як бы стан свядомасці беларускай меншасці быў квітнеючы і нічога не трэба на гэтую тэму ні пісаць, ні гаварыць. А ёсць і такія, якія, ідучы ўразрэз з фактамі, заяўляюць публічна: мы — палякі. На жаль, і сярод „белавежцаў" знойдзецца не мала такіх, у творчасці якіх нават са свечкай не знойдзецца такіх слоў як „беларус", „беларускі", „беларуская мова". Паводзяць яны сябе так, як бы беларусы цвёрда і паслядоўна трымаліся свайго роднага, як бы беларусы расхватвалі нашы зборнікі, як бы дзеці-беларусы масава гарнуліся на заняткі беларускай мовы. І ўсё было лепш, чым трэба.

Алесь Барскі

АДКАЗ Х. ПЕРЭСУ ДЭ КУЭЛЬЯРУ

Пастаяннае прадстаўніцтва БССР пры ААН накіравала генеральнаму сакратару ААН Х. Перэс дэ Куэльяру адказ Беларускай ССР на просьбу да краін — членаў ААН выкласці сваю думку аб дзейнасці ААН у галіне раззбраення. У ім гаворыцца:

Разглядаючы пытанне аб ролі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый у галіне раззбраення, Беларуская ССР зыходзіць з таго, што ўзнікшая міжнародная абстаноўка настойліва патрабуе аб'яднання намаганняў усіх дзяржаў — вялікіх і малых — для вырашэння задач, якія стаяць перад чалавецтвам у галіне прадухілення ядзернай вайны, абмежавання гонкі ўзбраенняў і раззбраення. Беларуская ССР лічыць, што Арганізацыя Аб'яднаных Нацый з'яўляецца форумам, які адпавядае названым задачам. ААН павінна і можа адыграць значную ролю ў барацьбе за прадухіленне ядзернай вайны і раззбраенне. Для гэтага ёсць усе аб'ектыўныя перадумовы, уключаючы разгалінаваны механізм, заснаваны на рашэннях першай спецыяльнай сесіі Генеральнай Асамблеі ААН, прысвечанай раззбраенню, і цэлую сістэму мэт і метадаў іх дасягнення, замацаваную ў рэзалюцыях Генеральнай асамблеі.

Калі многія з гэтых мэт застаюцца нерэалізаванымі і прагрэс на шляху іх дасягнення не можа разглядацца як здавальняючы, то справа тут не ў недахопах самой ААН і існуючага механізма ў галіне раззбраення. Прычына — перашкоды, якія ставяць на шляху прагрэсу вядомыя сілы і, у першую чаргу, ЗША і іх бліжэйшыя саюзнікі, блакіруючы намаганні іншых дзяржаў. Вось чаму Беларуская ССР неаднаразова падкрэслівала, што для руху наперад неабходна палітычная воля з боку ўсіх краін.

МАЛАДОСЦЬ ПАРКУ

Помнікам прыроды рэспубліканскага значэння аб'яўлены пейзажны парк у вёсцы Свяцк Гродзенскага раёна, пасаджаны два стагоддзі назад прыгоннымі сялянамі. На дваццаці гектарах растуць дзесяткі відаў дрэў і кустоў. Беларуская флора дапоўнена экзатычнымі раслінамі з іншых кантынентаў. Прыжыліся, напрыклад, пірамідальная туя, кіпарысападобны ядловец, серабрыстая елка.

Парк, абноўлены па спецыяльнаму праекту, стаў неад'емнай часткай зялёнай зоны размешчанага па суседству рэспубліканскага санаторыя. Адпачываючыя, мясцовыя аматары прыроды клапатліва аберагаюць гэты цудоўны куток.

„БУДУЕ" ЛАЗЕР

Прывычны парадак размяшчэння дэталей у вузлах камп'ютэраў і многіх электронных прыбораў быў зменены па прапанове вучоных Мінскага радыётэхнічнага інстытута. Зрабіць гэта ім памагла лазерная інфармацыйна-вымяральная сістэма метралагічнага забеспячэння вібрацыйных выпрабаванняў, распрацаваная ў вышэйшай навучальнай установе.

Дзякуючы новаму сродку кантролю даследчыкам удалося своечасова змяніць і мацаванне асобных элементаў схем, і выявіць непажаданыя дэфармацыі, выкліканыя цеплавым расшырэннем матэрыялаў...

Навінка ўжо рыхтуецца да серыйнай вытворчасці.

Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku. T. 4. Pod red. H. Majeckiego. PWN, Białostockie Towarzystwo Naukowe, 1985. Str. 252, il., fot., mapy. Cena 240 zł. (Prace BTN, Nr 29).

Jadwiga Głuszkowska — Zaimki nieokreślone we współczesnym białoruskim języku literackim. Komitet Słowianoznawstwa PAN, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wrocław 1985. Str. 100, Cena 90 zł. (Monografie Slawistyczne, Nr 45).

Michał Kondratiuk — Elementy bałtyckie w toponimii i mikrotoponimii regionu białostockiego. IS PAN, Wrocław 1985, Str. 292, Cena 240 zł. (Prace Slawistyczne, Nr 41).

Bronisław Szymański — Osada tremadoku i arenigu w północno-wschodniej Polsce. Wydawnictwo Geologiczne, Warszawa 1984. Str. 88 rys., mapy, Cena 110 zł. (Prace Instytutu Geologicznego, Nr 118).

О. Н. Левко — Витебск 14—18 вв. (Стратиграфия, хронология, социально-историческая топография и технология производства). „Наука и техника". Минск 1984, стр. 230. Цена (у ПНР) — 108 зл.

Katalog świątyń i duchowieństwa Prawosławnej Diecezji Białostocko - Gdańskiej (stan na dzień 1.I.1985 r.) Białystok 1985, Str. 100, Cena 900 zł.

Andrzej Gawęcki — Gorzkie żale nad „Kameną". (Białostocka Fabryka Mebli). „Odrodzenie" (W-wa). R. 1985, Nr 7, s. 13.

Jerzy Leszek Olszewski — Potomek „Jagiełły". (O dębie w Białowieży). „Przyroda Polska" (W-wa), R. 1985, Nr 4, s. 12—13.

Krzysztof Wolfram — Zielone płuca Polski. (Województwa w północno-wschodniej części kraju). „Przyroda Polska". R. 1985, Nr 5/6, s. 9—11.

Andrzej Jagusiewicz — Turystyka w dolinie Biebrzy. „Przyroda Polska". R. 1985, Nr 5/6, s. 20—21.

Piotr Bajko — Może wreszcie będzie ośrodek? (dydaktyczno-metodyczny w Białowieży). „Głos Nauczycielski" (W-wa), R. 1985, Nr 28, s. 8.

Zbigniew Chętnicki — Bobry powróciły... (O wsi Bobrowniki), „Nasza Wieś" (Olsztyn), R. 1985, Nr 28, s. 3.

П. Байко

АБКРАДЗЕНАЕ ДЗЯЦІНСТВА

Па канвенцыі Міжнароднай арганізацыі працы (МАП) ад 1973 года ўстаноўлены мінімальны ўзрост прыёму на работу — 14 гадоў. Аднак шматлікія факты сведчаць, што і міжнародныя пастановы, і нацыянальнае заканадаўства шмат дзе парушаюцца, як у адносінах прыёму на работу, так і ў адносінах да ўмоў і аплаты працы.

На 69-й сесіі МАП (чэрвень 1983 г.), дзе ў якасці спецыяльнага пытання разглядалася становішча дзяцей у свеце, адзначаліся жудасныя ўмовы, у якіх жыве маладое пакаленне ў капіталістычным свеце: 40 тысяч дзяцей паміраe кожны дзень ад голаду і хвароб, 10 мільёнаў дзяцей кожны год становяцца фізічна непаўнацэннымі і слабымі на розум, 100 мільёнаў — галадаюць, у большасці выпадкаў гэта дзеці з сем'яў беспрацоўных або тыя, хто з малых гадоў па 10—12 гадзін шэсць дзён у тыдзень працуюць у цяжкіх умовах. На 39-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН у 1984 годзе прыводзіліся і такія даныя: у краінах, што развіваюцца, і капіталістычным свеце кожную мінуту 30 дзяцей паміраюць ад недадання ці заразных хвароб, тады як кожную мінуту на ваенныя мэты выдаткоўваецца 1,3 мільёна долараў.

Па статыстыцы Дзіцячага фонда ААН, 75 мільёнаў дзяцей у краінах Лацінскай Амерыкі жывуць у стане „жудаснай галечы", каля 40 мільёнаў дзяцей не маюць даху над галавой.

Статыстыка выкарыстання дзіцячых мускулаў даволі трывожная: больш як 300 тысяч заходнегерманскіх дзяцей і падлеткаў заняты цяжкай працай, каб дапамагчы бацькам: каля 500 тысяч італьянцаў ва ўзросце ад 8 да 14 гадоў працуюць па 10—12 гадзін у суткі, каб не галадалі сем'і, у Англіі не менш 25 працэнтаў дзяцей 13—16 гадоў, апрача навучання, нелегальна працуюць, атрымліваючы мізэрную зарплату; у Бразіліі выкарыстоўваецца наёмная праца 2.900 тысяч дзяцей; у Турцыі працуе каля аднаго мільёна дзяцей ва ўзросце 12—14 гадоў.

Цяжкія ўмовы працы, адсутнасць тэхнікі бяспекі там, дзе працуюць дзеці, прыводзяць да шматлікіх выпадкаў вытворчага траўматызму. Не менш чым 60 тысяч дзяцей ва ўзросце да 14 гадоў у ФРГ працуюць на забароненых для іх відах работ.

У ЗША прыкладна 600 тысяч дзяцей зарабляюць на жыццё прастытуцыяй. У Японіі на падлеткаў ва ўзросце 14—15 гадоў прыпадае 44 працэнты ўсіх злачынстваў, якія адбываюцца ў краіне.

М.Р.

ЗАЛОГ ПОСПЕХУ — ВЕРА Ў ЛЮДЗЕЙ

(Працяг са стар. 1)

выпадкова, бо аж 69 вырабаў з Бельпо атрымала знак якасці (з Беласточчыны ўсяго каля 200 вырабаў мае гэтакі знак) і адзін выраб (пасцельная бялізна з карункамі) мае міжнародны знак якасці. Толькі вялікае запатрабаванне на гэтыя вырабы ўнутры краіны дазваляе яму прадаваць за мяжу ўсяго дзесятую частку вытворчасці. Але і за гэтую колькасць пры развaжлівым і ўдумлівым гаспадаранні гэтак званымі валютнымі водпісамі Бельпо на працягу апошніх трох год патрапіла памяняць усё сваё машыннае абсталяванне на навейшыя заходненямецкія і японскія машыны і так забяспечыцца запаснымі часткамі да іх, што замена вышаўшай з карыстання дэталі наступае адразу, маланкава. Тут людзі б'юць сапраўдныя рэкорды выдайнасці працы — адна швачка за адну змену патрапіць абрубіць 800 простыняў! Пры тым якасць гэтых вырабаў — дасканалая, пра што ўжо і лішне пісаць, бо гэта вядома кожнай нашай чытачцы. І не дзіва, калі ў мінулым годзе Бельпо адзначала 35-годдзе свае дзейнасці. Рада Дзяржавы ўзнагародзіла яго Кавалерскім Крыжам Ордэна Адраджэння Польшчы. Бельпо — гэта адзіны ў Польшчы кааператыў, які ўдастоіўся такой высокай узнагароды. Ваяводская рада народовая адзначыла яго залатым знакам „Заслужаны для Беласточчыны".

— Перш за ўсё я веру ў людзей, — кажа М. Клімовіч на маё пытанне, якім чынам ён здолеў узняць на такі высокі ўзровень працу прадпрыемства. — Лічуся з кожным чалавекам, яго патрэбамі, цяжкасцямі. Стараюся заўсёды быць з людзьмі, дапамагаць ім у жыццёвых клопатах і цяжкасцях, калі гэта, вядома, у маіх сілах. Не ўмешваюся ў тыя справы, дзе людзі дадуць сабе рады без мяне. Для прыкладу: яны самі дзеляць узнагароды, бо найлепш ведаюць, каму і што належыцца; яны прапануюць найлепшых да адзначэнняў, бо ім найлепш вядома, хто на адзначэнне заслужыў і г.д. У нас няма ніякіх таямніцаў перад калектывам, як выконваем планы, якія маем дасягненні і якія цяжкасці — усё гэта падаем да агульнага ведама праз наш радыёвузел і ён наш вялікі выхаваўца. А на кіраўнічыя функцыі імкнуся ставіць людзей маладых. Проста таму, што кіраўніком ніхто не нарадзіўся — кіраўніка трэба выхаваць, навучыць, падрыхтаваць і праверыць. Калі чалавек не здасць экзамена, не здолее? Што ж, вяртаецца ён да папярэдняй працы і зусім не збіраецца ўцякаць ад людзей. Неабходна падкрэсліць, што наша прадпрыемства асаблівае і кіраваць ім значна лягчэй, чым іншымі прадпрыемствамі. У нас аж 95 прац. калектыву — гэта жанчыны. А з жанчынамі працуецца значна лягчэй, як з мужчынамі. Жанчыны дысцыплінаваныя, старанлівыя, дакладныя, больш чулыя на грамадскія і чалавечыя патрэбы. У нас няма такіх праблемаў, як п'янства, беспрычынная адсутнасць у працы. А пры жанчынах і мужчыны працуюць больш салідна. Ну, і адміністрацыйных працаўнікоў у нас вельмі мала — удвая менш, чым на іншых прадпрыемствах. Замест іх у нас працуюць камп'ютэры, бо наша прадпрыемства максімальна камп'ютэрызавана...

Гэты праўдзівы талент арганізатара і незвычайная працавітасць М. Клімовіча былі прыкмечаны і належна ацэнены партыйнай арганізацыяй. Ён, член ПАРП з 1961 года, актыўна дзейнічаў у партыйнай арганізацыі горада Беластока, а цяпер уваходзіць у склад Ваяводскага камітэта ПАРП і ўзначальвае ў ім эканамічную камісію — орган, які займаецца найважнейшымі праблемамі гаспадаркі Беласточчыны. Затым М. Клімовіч з'яўляецца старшынёю рады дробнай вытворчасці пры беластоцкім ваяводзе. Абавязкі хоць і грамадскія, але надта ж адказныя і патрабуюць многа працы і часу. Наколькі дзейнасць гэтых органаў карысная, найлепш сведчыць факт, што з вопыту Беластоцкага ваяводства скарыстала Рада Міністраў і стварыла такую агульнапольскую камісію пры Урадзе, а за прыкладам Беласточчыны ідуць іншыя ваяводствы краіны і ствараюць такія рады пры ваяводах. Камісія дае ацэнку прапанаваным для ўвядзення загадам ваяводы ў справах дробнай вытворчасці, гадавым і пяцігадовым планам, займаецца падзелам сыравіны, машын і г.д., прабуе стварыць ваяводскі фонд развіцця дробнай вытворчасці.

М. Клімовіч — вельмі сціплы чалавек. Ён не любіць гаварыць пра сябе. Гэта ўласцівасць людзей працавітых, салідных. А паходзіць ён з беларускай сям'і з вёсачкі Зубкі, што ў гміне Гарадок. Маці яго — звычайная сялянка, цяпер ужо пенсіянерка, а бацька — рабочы на чыгунцы, таксама ўжо пенсіянер. Выхавалі яны трох сыноў: два з іх афіцэры, а з трэцім мы ўжо знаёмы. Сыны дбаюць пра бацькоў, часта наведваюцца ў родныя Зубкі, іх шануюць людзі, ганарацца імі.

М. Гайдук

Фота аўтара

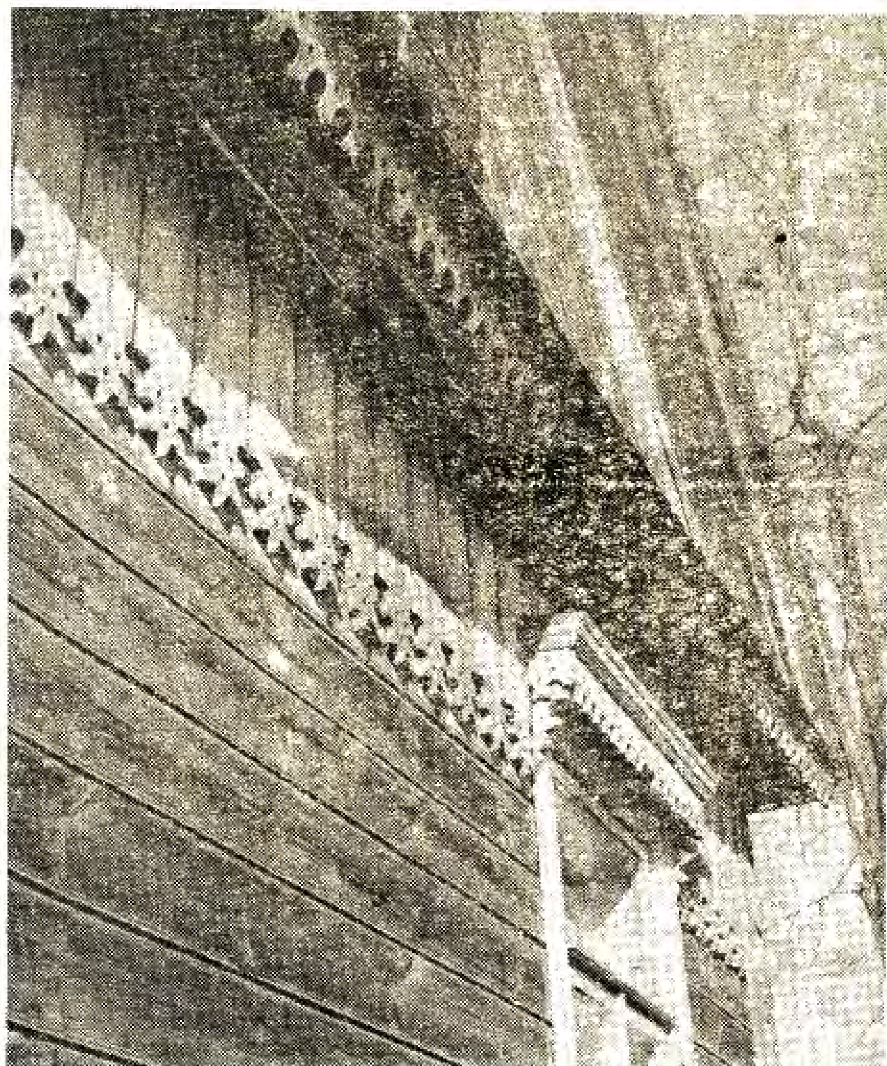
ХРОНІКА

9 верасня 1985 года адбылося пасяджэнне секцыі культуры Галоўнага праўлення БГКТ, прысвечанае культурнай дзейнасці таварыства ў новым сезоне.

Быў прыняты каляндар культурных мерапрыемстваў на 1986 год. У сувязі з тым, што ў наступным годзе будзем святкаваць юбілей 30-годдзя БГКТ і „Нівы", усе нашы культурныя мерапрыемствы будуць прысвечаны гэтаму юбілею. Апрача традыцыйных, правераных ужо форм, такіх, як конкурсы, агляды і народныя фэстыны, плануецца арганізаваць летам 1986 года ў Беластоку свята беларускай культуры, якое будзе кульмінацыйным пунктам юбілейных святкаванняў. Прадбачваецца, што ў рамках гэтага свята ўсе нашы выдатныя калектывы змогуць запрэзентавацца шырокай грамадскасці.

Секцыя культуры ГП БГКТ абмеркавала справу інаўгурацыі новага культурнага сезона 1985/1986, а таксама прыняла план працы на новы культурны год.

Віталій Луба

Разьба па дрэву з Саколкі. **Фота М. Гайдука.**

Куток філатэліста

БЕЛАРУС-ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІСТ

Варта паказаць у філатэлістычнай калекцыі рабочага хлопца з Гомельшчыны, лейтэнанта Чырвонай Арміі Георгія Склязнёва. Званне Героя Савецкага Саюза яму прысвоена было пасмертна 27 чэрвеня 1937 г.

Ішоў лістапад 1936 года. Іспанская рэспубліка спыняла націск фалангістаў Франко і італа-германскіх інтэрвентаў. У гэтыя цяжкія дні ў порт Картахену прыбыў савецкі параход, на якім была група дабраахвотнікаў-танкістаў, у тым ліку і наш герой. У студзені 1937 г. ён камандаваў танкавым узводам, адзначыўся ў баях на Мадрыдскім фронце, за што атрымаў ордэн Чырвонай зоркі. 12 лютага 1937 г. у раёне Араганды Георгій Склязнёў разам з экіпажам танка не пакінуў гарэўшую машыну, вёў бой да апошняй хвіліны.

Лейтэнант Чырвонай Арміі Георгій Склязнёў пражыў кароткае, але яркае жыццё. Беларус, салдат-інтэрнацыяналіст, камуніст.

Міністэрства сувязі СССР у 1981 годзе выпусціла маркіраваны канверт, на якім бачым партрэт маладога лейтэнанта. Надпіс на двух мовах — рускай і беларускай: „Герой Савецкага Саюза лейтэнант Г.М. Склязнёў 1911—1937".

В. Брацкі

У ВІДАВЕ — ГРАМАДОЙ!

На сходзе ў Відаве солтыс Аляксандр Сцяпанаў сказаў: „Хлопцы, трэба брацца за пачын, то будзе ездзіць да нас аўтобус МПК № 3!"

Так пачалося. У вольныя суботы і нядзелі жыхары вывозілі зямлю, прывозілі жвір, клалі трэлінку на крузе, дзе аўтобус паварочвае. Ніхто не марнаваў ані хвіліны часу. Вёска дружна выйшла на пачын. Працавала актыўна і грамадой, людзі зрабілі ўсё. Прыпынак каля мяшальні пашаў зрабілі рабочыя мяшальні. Стоўбікі памаляваў старшыня салэцтва Мікалай Белаказовіч. Прыпынак бліжэй горада Бельска зрабілі тыя, хто там жыве. Асфальтам залілі палатно шашы. Цэлымі днямі гаспадары вазілі трактарамі зямлю, засыпалі выбоіны. А былі гэта: Ілья Сычэўскі, Рыгор Асценюк, Мікалай Белаказовіч, Рыгор Себясевіч, Афанасій Себясевіч (па-сяброўску яго ў нас усе завуць Фонька) Уладзімір Белаказовіч. Памагала ў рабоце моладзь ЗСМП і ЛЗС.

Адкрыццё лініі адбылося ўрачыста. Усе зышліся, святочна апранутыя. З прамовай выступіў начальнік гміны Міхал Чаламей. Аўтобус № 3 на першым сваім курсе быў перапоўнены кожнаму хацелася паехаць у горад.

Цяпер я сядаю ў № 3 у Відаве і заязджаю аж на вакзал ПКП у Бельску. Білеты купляюць у кіёсках. Каму захочацца праехацца без білета — заплаціць кару 600 зл.

Андрэй Гаўрылюк

БЕЛАРУС

У рубрыцы „Музейны фонд“ многія беларусы-патрыёты выражаюць сваю добрую волю ў грашовых ахвярах на пабудову музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху, што мае быць у Гайнаўцы. У 33 нумары „Нівы“ ў гэтай рубрыцы я заўважыў прозвішча Агафона Тамашука, пражываючага ў Гайнаўцы. Гэты чалавек ахвяраваў на музей тысячу злотых. Прачытаўшы гэта, я падумаў: вось чалавек-патрыёт. Ён скромна жыве са сваёй невялікай рэнты, аднак не пашкадаваў тую тысячу на такую высакародную справу, якой з'яўляецца ўшанаванне памяці герояў нашых, часта ціхіх і мала прыкметных. Ды і з горыччу падумаў я пра некаторых дзеячоў, якія атрымліваюць высокія спецыяльныя рэнты, а чамусьці глухія на заклік музейнага фонду і не ўбачыш іх прозвішчаў у гэтым спіску. А можа яны ўжо забыліся, хто яны, і тое, што калісьці належалі да прагрэсіўнага руху?

Агафона Тамашука я добра ведаю. Родам ён з Дубічаў Царкоўных. Старэйшы ўжо чалавек і даўно жыве ў Гайнаўцы, але родную вёску не забывае. Тут жыве яго родны брат Мікалай Тамашук і сваякі. Чалавек гэта адукаваны, дасканалы аратар і яго выказванні абдуманыя і карысныя для тых, хто яго слухае ці гаворыць з ім. Ён знае рэгенцкае мастацтва і сам мае прыгожы голас, так як і ўся іх радня. Ведае ноты і іграе на некалькіх музычных інструментах.

Варта прыпомніць і тое, што яго родны брат Андрэй (быў добрым паэтам — аб ім пісалася калісьці ў „Ніве“) за сваю рэвалюцыйную дзейнасць быў арыштаваны паліцыяй і ў 1922 годзе расстраляны ў Беластоку. Сям'я вельмі перажывала, а найманей бацька Тарас, таксама відны дзеяч беларусчыны і спявак. Раней яшчэ было адно такое здарэнне. Калі Андрэй хаваўся ад паліцыі, то бацьку давялося перанесці здзекі. Яго мучылі, у паліцыі нават раскаленую цэглу прыкладалі да голай пяты, хацелі, каб выдаў, дзе хаваецца сын Андрэй са сваімі таварышамі. Тарасу неяк перад тым удалося вусна перадаць праз аднаго чалавека аб пагражаючай рэвалюцыянерам небяспецы і тыя паспелі ўцячы з зямлянак, якія былі выкапаны ў Белавежскай пушчы. І Тарас паліцыю і войска завёў ужо ў пустыя зямлянкі. Арыштавалі іх пасля недзе каля Беластока ў выніку здрады, і то не ўсіх, некаторыя паспелі ўцячы ў СССР.

Агафон Тамашук таксама належаў да Грамады і іншых прагрэсіўных арганізацый Заходняй Беларусі. Быў чытачом і прапагандыстам часопіса „Маланка“. Меў яшчэ брата Васіля, камуніста, якога немцы арыштавалі ў час акупацыі і вялі ўжо на расстрэл праз лес. Васілю аднак удалося ўцячы, хоць быў ён паранены. Жыў у Савецкім Саюзе і 20 гадоў ужо як памёр. Вось такая біяграфія Агафона Тамашука.

Мікалай Панфілюк

„Беларуская песня-85“. А. Масляўская з Бельскага беларускага ліцэя — трэцяе месца сярод салістаў у сучаснай песні. Фота М. Гайдука.

300 КГ ДРАЖДЖЭЙ — ВОН!

У канцы жніўня заглянуў я ў кузаўскую краму, а прадаўшчыца і пытае мяне: скажыце, дзядзька, што рабіць? Учора прывезлі мне 10 кг сырых дражджэй, а яны смярдзяць. Не магу ж я прадаваць такі тавар!

Я параіў пазваніць у кляшчэлеўскую пякарню і спытаць, адкуль узялі гэты тавар, ды папрасіць, каб дрожджы забралі назад. Прадаўшчыца так і зрабіла. Праз некалькі дзён я гаварыў з кіраўніком пякарні. Алесь Баена сказаў: 27 жніўня мы атрымалі 300 кг дражджэй. Яны ўжо прыехалі да нас прыпараныя. У нас таксама няма ўмоў, каб іх перахоўваць. Дрожджы вельмі хутка псуюцца. Каб перахоўваць большую колькасць, патрэбны халадзільнік, якога ў нас няма.

У ГСе, нарэшце, сказалі мне, што смярдзючыя дрожджы трэба спісаць на страты. Вось так найлягчэй зрабіць. Але ці найлепш? Трэба ж, каб у ГСе былі ўмовы перахоўваць прадукты, якія хутка псуюцца. (ус)

У ГРЫНЕВІЧЫ

Хачу напісаць пра сяло Грыневічы, аб ім рэдка бывае у „Ніве“. На Ілью ў Грыневічах адбываецца прыхадскі фэст. Збіраецца многа народу. Многія прыязджаюць самаходамі, але ставяць іх перад рэчкай Белай, бо ніхто не хоча ехаць праз брод каля паўкруглага масціка, хоць брод той плыткі.

Я выбраўся на грыневіцкага Ілью веласіпедам. Быў у царкве. Спадабалася, што яна ўпрыгожана вышыванымі ручнікамі. Прыгожа служыць малады бацюшка.

Пасля службы людзі разыходзяцца на абед да сваякоў і знаёмых. У Катлах жыве мая хросная мама. Прабіраючыся сярод фурманак і самаходаў, еду ў Катлы. Перад хатай хроснай прысеў на лавачцы. Падсеў 82-гадовы дзядуля Цімафей Гарбацэвіч — ён многа ведае пра даўнейшыя часы. Дзядуля яшчэ цяпер прыгожа грае на гармоніку і расказвае дзіўныя і цікавыя гісторыі, якія чуў ад сваёй бабулі („вечны ёй пакой — яна то ўмела расказваць!“).

— На месцы, — цягне дзядуля свой расказ, — дзе цяпер поле, званае Міжгор'ем, быў дрымучы лес. У тым лесе нейкі князь пабудаваў каплічку і доўга там жылі манахі. У адзін год яны ўсе памерлі ад халеры. Каплічка апусцела (казалі, што гэта кара Божая) і разбурылася, а на тым месцы людзі паставілі крыж, які стаіць да сённяшняга дня. А аб гары так бабуля Цімафеева гаварыла. Даўным-даўно ў тутэйшых месцах звінелі мячы, князі з дружыннікамі, што жылі па-суседску, біліся паміж сабой. Па схілах гары лілася кроў. Потым на гары пабудавалі царкву, якая пасля нейкага часу ў час службы правалілася пад зямлю.

Цяпер пад вечар на Ілью адбываюцца ў сяле музыкі — культурна і весела.

Андрэй Гаўрылюк

Легенды нашай зямлі

Праз мястэчка Кузніцу, што ў самым усходнім куточку Беластоцкай зямлі прытулілася, віецца, цурчыць невялічкая рэчачка Дзвегра. То выскачыць яна на паплавец, то ў лазовыя карчы схаваецца, з'явіцца каля агародаў, або пад масцік нырне. А ўсюды па ёй броды і віры, крынічкі ды плёсы параскіданы. І толькі скажы кузнічанам, што іхняя рэчка надта ж прыгожая, яны з задавальненнем выслухаюць пахвалу, бо любяць сваю рачулку, і адразу не прамінуць прыгануць легенду пра самы глыбокі вір на ёй, які завецца Казацкі здрой.

Кажуць, што гэта здарылася калісь-пракалісь, як тут, паміж рэкамі Бобраю і Нёманам, вялікая пустэча была. А па той пустэчы гуртамі гулялі-скакалі на борздых конях вольныя малойцы-казакі. На звонкіх барах яны гарцавалі, а пад разгалістымі елкамі начавалі. І ніхто не мог тудою ні прайсці, ні праехаць. Як злавілі яны фанабэрыстага ды неспагадлівага баярына-пана, то бабровае футра ды ядвабныя адзежкі з яго здзіралі і гальшом па шлях пускалі. Калі ж купец-апукалец ім надвярнуўся, дык золата-срэбра сабе забіралі, тавары бядоце-галоце раздавалі, а самога ледзь з духам на гасцінец праганялі. І жыла так тая вольніца, па лясах пасвістваючы ды па шляхах пагульваючы.

Але ж настаі неспакойныя часы: ворагі-захопнікі на тутэйшыя землі сталі навальвацца, людзей у няволю браць, дабро рабаваць, сёлы ды гарады паліць. І вольныя малойцы-казакі сваю зямельку ад нашэсця абаранялі, на ворагаў знячэўку нападалі, палоннікаў ды нарабаванае дабро адбівалі, захопнікаў праганялі.

Аднойчы здарылася так, што непраглядную процьму насунуліся ворагі — іхняй раці канца і краю не было відаці. Біліся, змагаліся з імі малойцы-казакі — усе палеглі, а варожай навалы паўстрымаць не здолелі. Толькі аднаго-аднюсенькага казака маладзюсенькага вараны конь з бітвы вынес.

Імчыць конь, як віхор, храпе з натугі, пена з яго плахтамі валіцца ды траву-мураву ўсцілае. Схіліўся малоец і ў самае вуха свайму збаўцы шэпча:

— Нясі мяне, конічак, нясі, варанен ькі, да самай Гародні... Там князя нашага Вітаўта Вялікага папярэдзіць трэба, што ворагі чорнай хмарай на дзяржаву валяцца. Няхай князь вояў падымае...

Чуе конь, што яго гаспадар ледзь на сядле трымаецца, а ўранаў млее. Спяшаецца конь, усе сілы напрагае. А тут яму дарогу рэчка перагарадзіла. Змаранаму каню яе аніяк не пераадолець. Спыніўся ён на беразе ды журботна заіржаў.

Ачнуўся яздок, глядзіць: рэчка цячэ, а каля яе берага сцюдзёны здрой б'е ды ў бяздонны вір уліваецца. Бязвольна ссунуўся ён з сядла, падпоўз да бе-

НОВЫЯ ПАСЁЛКІ Ў ГАЙНАЎЦЫ

Жыллёвая спулдзельня ў Гайнаўцы мае 65 будынкаў, у якіх пражывае 2350 сем'яў. Кватэр чакае яшчэ 4250 чалавек.

У мінулым годзе перадалі ў карыстанне 120 кватэр. Сёлета на пасёлку „40-годдзя ПНР" закончылі пабудову амбулаторыі і прадшколля, у якім ад 10 верасня займаецца 160 дзяцей.

Змяняецца аблічча звыш 25-тысячнага горада Гайнаўкі. Зараз пачалі пабудову шостага спулдзельчага жыллёвага пасёлка. Растуць тры першыя блокі. Пасёлак запланавалі на 22 шматсямейныя дамы. Усіх кватэр будзе тут 540. Як прадбачваецца, мае быць гэта адзін з прыгажэйшых гайнаўскіх пасёлкаў.

Па вул. Леніна і на пасёлку „Цэнтр" дзейнічаюць святліцы. Вылучаецца карысцнай працай асабліва апошняя. Моладзь з'яўляецца тут фактычным гаспадаром. Дбае пра клубнае абсталяванне, арганізоўвае культурныя мерапрыемствы. У грамадскім пачыне наводзіць парадак каля святліцы і жылых блокаў. Хлопцы і дзяўчаты расплантоўвалі зямлю, сеялі траву і садзілі кветкі. Яны пабудавалі таксама спортпляцоўку.

Цяпер заканчваецца пабудова пасёлка „40-годдзя ПНР". У бягучым годзе будзе здадзены ў эксплуатацыю гандлёва-паслуговы павільён. З дапамогаю саміх жыхараў будуць будавацца пляцоўкі для дзіцячых гульняў і пасаджаны дэкаратыўныя дрэвы.

На заканчэнне варта дадаць, што Гайнаўка разбудоўваецца і з кожным годам прыгажэе. Ліквідуюць колішнія дамы-„трацінякі", рамантуюць вуліцы (апошнім часам асфальтаванае палатно атрымала вул. Вызвалення). Зараз у горадзе на ўскраіне Белавежскай пушчы прыгожыя і функцыянальныя гандлёвыя дамы. У прыгожым і задбаным горадзе лепш жывецца. І гэта пацяшальны факт.

(яц)

„ЛЕС" ЖЫВЕ З ЛЕСУ

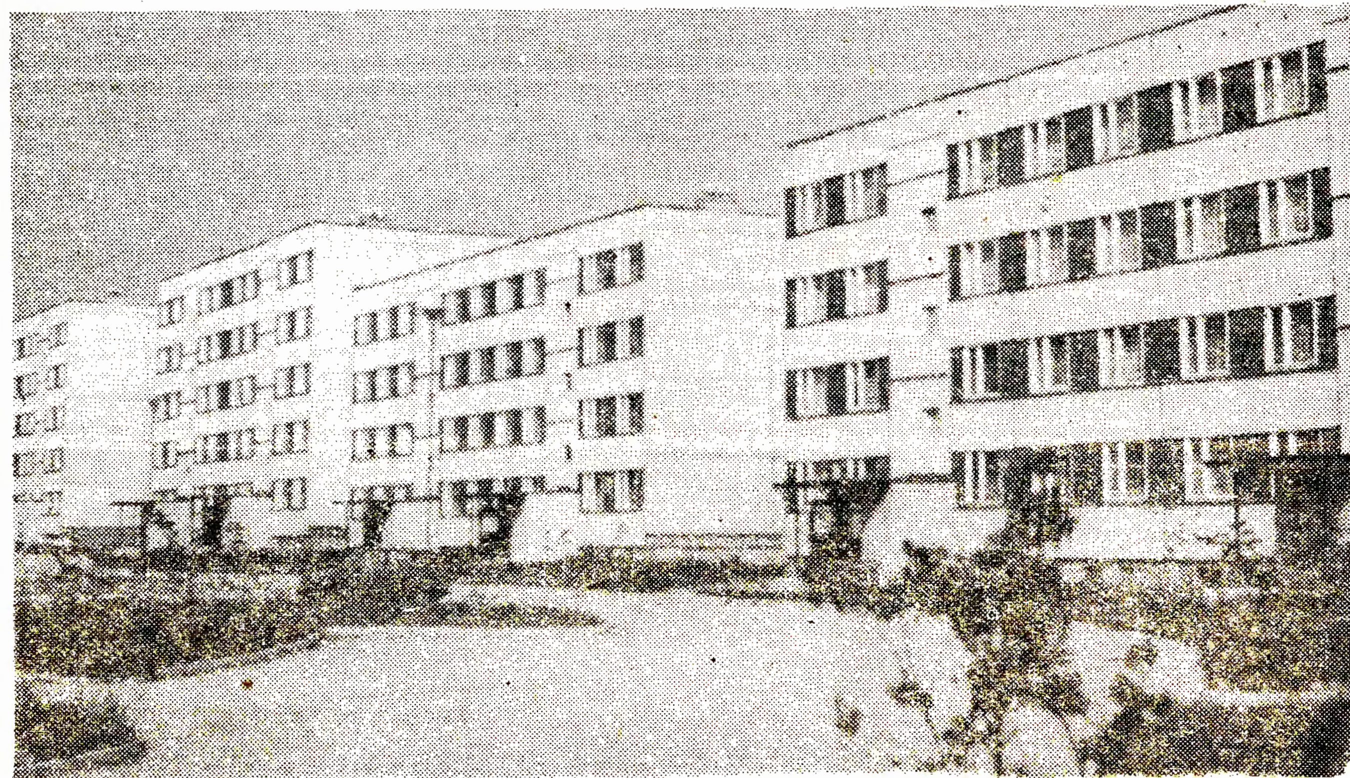
Прадпрыемства лясной прадукцыі „Лес" у Гайнаўцы атрымала новыя памяшканні на ўскраіне Белавежскай пушчы. Цяпер яно знаходзіцца ў адным месцы, а не — як было раней — у некалькіх і ў значнай адлегласці ад сябе.

Гайнаўскі „Лес" вядзе скупку ляснога руна. У сталярні робяць усялякую драўляную ўпакоўку, як, напрыклад, скрынкі і футляры.

У недалёкай будучыні спамянутае прадпрыемства пачне прадукаваць салаты з грыбамі, кампоты і ахаладжальныя напіткі (між іншым, з пладоў дзікай ружы). Каб усё гэта здзейсніць, пабудуюць яшчэ адзін прадукцыйны цэх.

Варта дадаць, што чарніцы, плісkі, апенькі, зялёнкі і маслюкі ахвотна купляюць замежныя контрагенты. Перш за ўсё з Федэратыўнай Германскай Рэспублікі, Францыі, Швецыі, Швейцарыі і Італіі. Лясное руна прадаем за долары.

(яц)

Жыллёвы пасёлак 40-годдзя ў Гайнаўцы. Фота Я. Целушэцкага

рага і прыпаў засмаглымі вуснамі да здрою. Прагавіта глытнуў раз, глытнуў другі, а калі глытаў трэці раз — раптам пахіснуўся ды паваліўся проста ў бездань віру. Закружыўся вір, зашумеў хваляй ды малайца-казака засмактаў у сваю бездань.

Бачыць конь, якая бяда стэлася. Заіржаў ён роспачна і кінуўся ў ваду ратаваць гаспадара з прорвы.

Закруціўся вір, успеніўся ды праглынуў і каня.

І ўжо не было каму вестку князю Вітаўту занесці, пра варожае нашэсце папярэдзіць. Ніхто воя на абарону роднай зямлі не склікае. Гуляюць ворагі процьмаю, у нявольнічыя путы людзей вяжуць, дабро расцягаюць, зямлю попелам усцілаюць.

І ўзбурыўся вір, на няшчасці чалавечыя гледзячы, усхадзіўся і аж на стромкі бераг пеністаю хваляю хлёснуў. І з'явіўся з бездані той самы малоец на кані. Але ўжо і не той самы: бо велічны і здаровы на імклівым вараным жарабцы з развеянай грывай.

Звочылі яны ворагаў: узняў казак аберуч вострыя меч, а конь закусіў цуглі і ўздыбіўся ды так рынуліся яны ў гушчу захопнікаў. Маладзец-казак іх направа і налева сячэ мячом, а конь капытамі топча ды зубамі рве.

Біліся яны так змагаліся з самага ранку і аж да змяркання. Убачылі наезнікі, што тут не жарты — не адолець ім незвычайнага воя. Кінулі яны захопленыя палон ды нарабаванае дабро, павярнулі сваіх коней і пакаціліся наўцёкі з тутэйшай зямлі. А коннік-казак на каня-жарабцы гнаўся за імі датуль, пакуль не зніклі яны за межавымі капцамі.

Зморaныя і казак і яго конь зноў спыніліся на той самай рэчцы і да тога ж самага здрою схіліліся, каб смагу прагнаць. Але ж не паспелі яны і крынічнай вады прыгубіць, як з віру ўздыбілася агромністая хваля, хлёснула на бераг ды малойца з канём у бездань змыла.

Безліч гадоў з таго часу праміналa. Абмялела Дзвегра да таго, што вада ў ёй ледзь па костачкі чалавеку сягае. Казацкі здрой таксама ледзь сачыцца з-пад карча ракіты, а бяздонны вір амаль зусім пяском занесла. Але вада ў ім улетку такая сцюдзёная, што аж у зубы заходзіць, а ўзімку ён ніколі не замярзае. Цяпер у ім гаспадыні з навакольных сядзібаў малако халодзяць. Штодня ранкамі і вечарамі прыносяць туды або забіраюць адтуль поўныя конаўкі сырадою. І калі Дзвегра патанае ў густой імгле, з Казацкага здрою явіцца ўражаным дзяўчатам і маладзіцам прыстойны вой-казак з аберуч узнятым мячом ды на імклівым кані з развеянай грывай. Праплываюць яны над паплаўцамі і карчамі ды знікаюць недзе там, на захадзе, дзе рэчка Дзвегра ўлівае свае воды ў быструю Ласасянку, левы прыток магутнага Нёмана, на беразе якога высяцца муры Вітаўтавага замка ў Гродне.

Пачуў і пераказаў
Мікола Гайдук

СЛАВУТЫЯ БЕЛАРУСЫ

ДАСЛЕДЧЫК „СЛАЎНАГА МОРА"

Самае глыбокае і празрыстае возера, якое ўмяшчае адну дзесятую вод усіх азёраў свету, — Байкал нездарма празвалі „слаўным морам" за яго прыгажосць і багацце. А быў час, калі вучоныя лічылі яго воды мёртвымі, сцвярджаючы, быццам бы высокі ціск вады выключае там наяўнасць жывёльнага свету. Прычым гэта сцвярджэнне прымалася на веру — без даследавання вады возера.

Першым, хто абвергнуў гэтую псеўданавуковую тэорыю сваімі даследаваннямі, быў Бенядзікт Дыбоўскі. Нарадзіўся вучоны 29 красавіка 1833 года ў маёнтку Адамарын Мінскага павета (цяпер Маладзечанскага раёна Мінскай вобласці). У заалагічнай наменклатуры імя Дыбоўскага паўтараецца пяцьдзесят разоў: цюлень Дыбоўскага, алень Дыбоўскага, глыбакаводная рыба Дыбоўскага. На вяршыні гары Хамар-Дабан на ўсход ад вытоку Ангары з Байкала можна ўбачыць памятную дошку ў гонар Дыбоўскага.

Вучоны рашуча адхіліў прапанову Рускага геаграфічнага таварыства хадайнічаць аб дазволе насіць побач са сваім прозвішчам прыстаўку „Байкальскі". Дабівацца гэтага дазволу трэба ў цара, а Б. Дыбоўскі за актыўны ўдзел у рэвалюцыйным руху быў сасланы ў Сібір.

У свой час Б. Дыбоўскі вучыўся ў Мінскай гімназіі і універсітэтах Дэрпта і Брэслаў, удасканальваў свае прыродазнаўчыя веды ў Берліне, Стакгольме і Пецярбургу. Навуковыя і грамадскія погляды вучонага складваліся пад уплывам рэвалюцыйнага руху ў Расіі і Польшчы. У Пецярбургу ён пазнаёміўся з М. Чарнышэўскім, зблізіўся з будучым генералам Парыжскай камуны Я. Дамброўскім, з рэвалюцыянерам Сігізмундам Серакоўскім.

Б. Дыбоўскі арганізаваў у Вільні маніфестацыю пратэсту супраць царызму, за што быў сасланы. Пасля вяртання ён выкладаў заалогію ў Галоўнай школе ў Варшаве. Ніхто не падазраваў, што ад'юнкт-прафесар заалогіі актыўна ўдзельнічае ў стварэнні „Літоўскага правінцыяльнага камітэта", які кіруе рэвалюцыйным рухам у Літве і Беларусі, што на яго кватэры і ў кабінеце заалагічнага музея праходзяць пасяджэнні падпольнага кіраўніцтва паўстаннем супраць самадзяржаўя, што ў шафах і падстаўках чучалаў музея схаваны дакументы гэтага кіраўніцтва.

Жандары схапілі вучонага, яму пагражала шыбеніца. Толькі на месяцы пакарання Б. Дыбоўскаму паведамілі пра замену пакарання смерцю дванаццацігадовай катаргай.

(Працяг на стар. 6)

(Працяг са стар. 5)

ДАСЛЕДЧЫК „СЛАЎНАГА МОРА"

Яго везлі ў Сібір поездам, у кібітцы, на санках. Частку дарогі вучоны ішоў пешшу, з кайданамі на нагах. Ад змрочнай перспектывы выратавала любоў да навукі. Калі калоднікі чакалі пераправы цераз Ангару, Б. Дыбоўскі не спяшаўся трапіць на паром, а шукаў на водмелі малюскаў, каб потым вызначыць іх від.

Пачалася знясільваючая праца на лесасплаве. Пазней Б. Дыбоўскаму дазволілі пераехаць для работы ўрачом на мінеральныя воды пад Чыту. Тут ён вывучаў жыццё мясцовых птушак і рыб і выяўляў адрозненні ўсходнесібірскай фауны ад усходнееўрапейскай і цэнтральнаазіяцкай.

Летам 1868 года яму дазволілі перабрацца ў вёску Култук на беразе Байкала. Тут Б. Дыбоўскі вывучаў хістанні ўзроўню вады, яе тэмпературу, прамяраў глыбіню возера. Вучоны праводзіў даследаванні, нярэдка знаходзячыся на лёдзе возера па некалькі тыдняў пры саракаградусным марозе. Ён даказаў, што жывёльны свет Байкала надзвычай разнастайны і што ў возеры, насуперак існуючай думцы, знаходзяцца сотні відаў рыб, рачкоў і іншых істот, якія ў асноўным сустракаюцца толькі тут.

Працы Б. Дыбоўскага атрымалі прызнанне вучоных. У яго з'явілася магчымасць пабываць у Прыамур'і і Прымор'і, на возеры Ханка, ва Уладзівастоку, на востраве Аскольд, у бухце Находка, дзе сабраў багатыя матэрыялы для заалагічных калекцый. Сустракаўся Б. Дыбоўскі з вядомымі даследчыкамі Далёкага Усходу Мікалаем Пржавальскім і кітаязнаўцам Паладзіем Кафаравым.

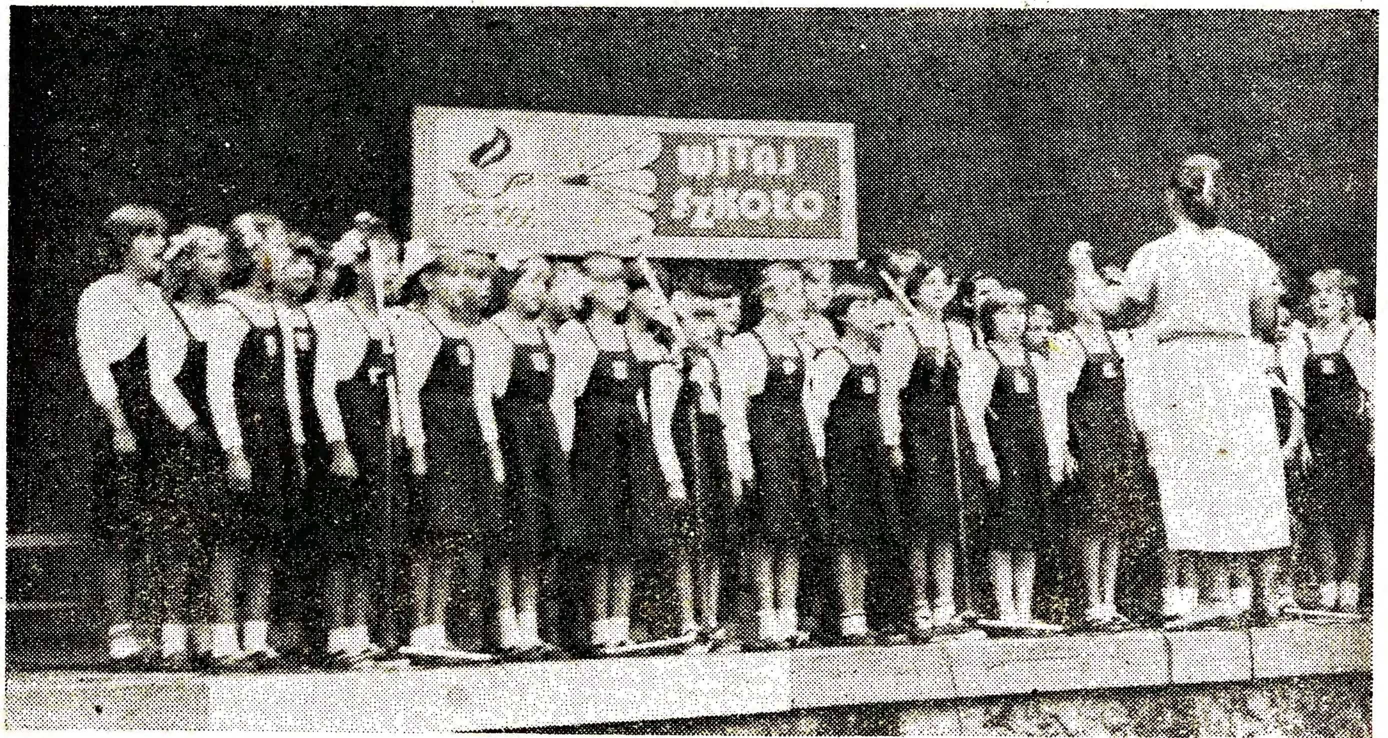
Атрымаўшы свабоду, вучоны вырашыў паехаць на Камчатку, каб пацвердзіць выяўленае ім у Прыбайкаллі і Усурыйскім краі адрозненне жывёльнага свету Заходняй і Усходняй Сібіры.

На далёкім паўвостраве Б. Дыбоўскі прапрацаваў пяць гадоў, выязджаў углыб Камчаткі і на Камандорскія астравы. Тут ён спалучаў работу натураліста і ўрача, змагаўся з эпідэміямі, даказаў, што на суровай камчацкай зямлі можна займацца сельскай гаспадаркай.

Пасля вяртання з Камчаткі вучоны амаль чвэрць стагоддзя выкладаў у Львоўскім універсітэце, значна пашырыў мясцовы заалагічны музей. Сібірскія калекцыі Б. Дыбоўскага ўзбагацілі навуку.

Прызнаннем заслуг вучонага было выбранне яго членам-карэспандэнтам Акадэміі навук СССР у 1928 годзе, ганаровым прафесарам Львоўскага і Віленскага універсітэтаў. Памёр Б. Дыбоўскі 21 студзеня 1930 года і быў пахаваны на Лычакоўскіх могілках Львова. Ён пакінуў надзвычай цікавыя ўспаміны.

Валянцін Грыцкевіч

Спявае школьны хор пад кіраўніцтвам Галіны Навумчук.

„ТРОЙКА" У НОВЫМ БУДЫНКУ

Пачатак навучальнага года ў падставовай школе № 3 у Бельску быў вялікім святам школы. І не толькі таму, што першы верасьнёвы дзень у школе быў спакойным, радасным, сонечным днём пад мірным небам, днём сустрэч з сябрамі і настаўнікамі пасля добрага летняга адпачынку. У гэты ж дзень для вучняў адчыніў гасцінна дзверы новы школьны будынак, шматпавярховы і сонечны, з бліскучымі падлогамі, са сценамі, пахнучымі яшчэ свежай фарбай, з новым школьным абсталяваннем.

На такую ўрачыстасць прыехалі ў школу госці з Беластока, прыйшлі кіраўнікі бельскіх партыйных і адміністрацыйных устаноў, жыхары горада.

Сабраліся на ўрачыстасць у школьным скверыку, дзе знаходзіцца вядомая ў Бельску „мушля" — адкрытая эстрада з вялікай колькасцю лавак для гледачоў.

Узнёслы настрой ахапіў вучняў і гасцей. Павітальныя словы спачатку міністра асветы і выхавання па радыё, потым дырэктара школы, а затым цёплыя словы куратара і іншых гасцей увялі прысутных у атмасферу пачатку новага навучальнага года ў новых умовах, значна палепшаных дзякуючы адданню ў карыстанне новага будынка школы.

Сёлета ў „тройцы" будзе вучыцца 750 дзяцей, на 100 больш, чым магло вучыцца ў гэтай школе раней. Вучыць іх будзе 40 настаўнікаў у 24 класах.

Найбольш хвалююцца першакласнікі і іх мамы. Дырэктар школы запрашае наймалодшых на сцэну — для складання ўрачыстага вучнёўскага абяцання. Уносіцца на сцэну школьны сцяг. Малыя, выцягнуўшы наперад правую руку, прысягаюць добра вучыцца, шанаваць школу і Айчыну. Мамы і бабулі крадком выціраюць зачырванелыя вочы. Потым малых вітаюць васьмікласнікі, уручаючы ім школьныя значкі і, для лепшай ахвоты вучыцца, — велізарныя даўгапісы.

Свой урачысты дзень дзеці ўпрыгожылі вялікім (хоць аб'яўлялі яго скромным) канцэртам. Выступіў школьны хор „Славяне", які назбіраў ужо шмат узнагарод на конкурсах школьных хораў. Вядзе хор настаўніца музыкі Галіна Навумчук. Потым выйшлі на сцэну „дзельныя зухі", а за імі добра вядомы нашым чытачам калектыў „Нашы дзеці", з багатым беларускім рэпертуарам, лаўрэат амаль усіх конкурсаў беларускай песні для школьнікаў. Вядзе калектыў ужо шмат гадоў адданы беларускай песні і дзецям настаўнік і дырэктар Бельскага дома культуры Сяргей Лукашук.

Пасля канцэрта дырэктар будаўнічага прадпрыемства ў Бельску Ежы Шалкоўскі разам з непасрэдным кіраўніком будовы „тройкі" Мікалаем Аліферуком уручылі дырэктару школы Васілю Ляшчынскаму сімвалічныя ключы ад новага будынка, а куратар Эдвард Крыніцкі, у прысутнасці інспектара Васіля Нядзведскага і кіраўніка раённага цэнтра партыйнай працы ў Бельску Лявонція Парафінюка, ўрачыста перарэзаў бела-чырвоную стужку пры ўваходзе ў школу і запрасіў дзяцей у новы будынак.

Госці і вучні пайшлі глядзець новую школу.

Прыгожы, вялікі і сонечны будынак, з прасторнымі калідорамі і 11 класнымі пакоямі быў настаўлены гэтак званым гаспа-

ФРАНТАВЫ ДЗЁННІК

21.VII.45 г.

Доўга не пісаў — выкарасквaўся з „таго свету". Сёння зноў дабраўся да папер. Дзіва, ад перажытага — нават почырк змяніўся. Ого!

З чаго пачаць? Мабыць, з таго, на чым мінулы раз скончыў.

Падзеі, што адбыліся са мной пасля аперацыі, памятаю цьмяна — як пасля бою. Хтосьці мяне яшчэ не раз трымаў за рукі і ногі, рэзаў, бандажаваў ды зноў адзяваў. Потым некуды вязлі, каб і на новым месцы разматаць бінты і лезці ў раны. Сярод гэтага болю, невыразных і надта пераблытаных падзей менш-больш запала ў памяць адно: старшына Задняявуліца знайшоў мяне і ў шпіталі: прынёс ад бацькоў пісьмо ды падарунак ад батарэйцаў.

Вось я сяджу перад Задняйвуліцам, абкладзены падушкамі, але не магу чалавеку падзякаваць нават усмешкай — так цяжка сцягнуць мускулы твару. Трымаючы распячатаны канверт, пазіраю то на старшыну, то на фота мамы з горда ўзнятай галавой: на грудзях у яе — новенькая партызанская медалька, пра якую піша дарагімі мне крывулькамі са старамоднымі „яцямі"...

Затым зноў правал памяці.

Прыйшоў да сябе і не магу зразумець, дзе я. За акном мільгаюць якіясці агеньчыкі ды адбываецца штосьці незразумелае. Насцярожваюся. Квадратовы кавалачак начнога неба пранізваюць тысячы разнакаляровых зорачак, у якіх я адразу разлічыў снарады мелкакаліберных зенітак, трасіруючых куль з вінтовак і кулямётаў. На вуліцы ішла суцэльная траскатня стрэлаў...

Толькі ў адным выпадку армія можа сабе дазволіць так бяздумна расстрэльваць боепрыпасы — калі яны больш непатрэбныя. Канец вайне! І мне раптам захацелася выскачыць з аўтаматам на вуліцу ды вылусціць сваю радасць у неба.

Сёння прыбыло ад бацькоў непасрэдна ў шпіталь першае пісьмо. Нечакана знайшоўся Валодзька (брат). Ён таксама ў войску. Цяпер тое, што называецца „сямейныя справы", у мяне ў парадку. Маці будзе спакойная — жывы яе любімы сын. Адыдзе і маё сэрца. Я ж брата мог прымусіць уцякаць са Штутгофа разам. А ў нас атрымалася па страшаўскаму анекдоту: „Іван, сала хочаш?" — „А дзе яно?" — „А, не хочаш, то як сабе хочаш!" Брат уцякаць не надта адважваўся, я не на-

дарчым спосабам. Школа атрымала на пачатак, тры гады назад, невялікую суму грошай на дабудаванне да існуючага будынка беларускай школы крыла на 6 класных пакояў.

І дырэктар школы, і інспектар асветы, і бацькоўскі камітэт разумелі, што шэсць класаў — гэта далёка не ўсё, што неабходна школе для паляпшэння ўмоў навучання. Супольна было вырашана змабілізаваць усе сілы, каб за атрыманыя ад дзяржавы грошы збудаваць як мага больш, атрымаць максімальны эфект.

Тры гады ішла штодзённая, карпатлівая арганізацыйная і канкрэтная праца. Уключыліся шырока бацькі — і грашыма, і ўласнай працай на розных участках — хто чым мог, дапамагаў школе. Уключыліся ў працу пры будове і партыйныя ды адміністрацыйныя ўлады Бельска.

І вось, дзякуючы супольным вялікім намаганням будынак прыняў дзяцей на новы на вучальны год.

Непараўнальна змяніліся ўмовы вучобы ў школе. „Мы вельмі цешымся, — сказаў старшыня бацькоўскага камітэта Янка Бажко, — што нашы дзеці будуць раней вяртацца са школы, што маюць лепшыя ўмовы для вучобы. Дзякуем за гэта. Але не можам не прыпомніць сёння, што школе яшчэ вельмі, вельмі патрэбна ўласная гімнастычная зала. Бо здароўе нашых дзяцей таксама важнае, як і іх добрая вучоба."

Пакуль што дзеці з „тройкі" карыстаюцца гімнастычнай залай разам з ліцэем, а гэта значыць, што зала часта бывае занятая. І дзецям найчасцей даводзіцца гімнастыку мець на школьнай пляцоўцы, калі дазваляе надвор'е, а калі не?... Ужо створаны грамадскі камітэт пабудовы гімнастычнай залы. Бацькі, прывыкшыя ўжо да грамадскай працы ў школе, вырашылі давесці да канца і будову гімнастычнай залы. Яны тут жа, на ўрачыстасці, звярнуліся да куратара з просьбай яшчэ трошкі дапамагчы школе. Ёсць ужо пляц пад будову, ужо нават убіты першыя палікі пад новую залу. З пляца будовы не сышло яшчэ будаўнічае прадпрыемства. Школе патрэбны толькі грошы. Хоць зноў на пачатак не так многа. А як ашчадна і па-гаспадарску бяльчане ўмеюць выкарыстоўваць дзяржаўныя грошы, яны ўжо даказалі пры будаванні школы.

На ўвесь школьны будынак дзяржава дала толькі 12 мільёнаў злотых (звычайны праектны комплекс цэлай тыповай падставовай школы ў планах на гэтую пяцігодку каштуе 200 мільёнаў злотых. Але планаванай цэлай школы ў Бельску давядзецца яшчэ пачакаць).

Такая гімнастычная зала, як сказаў інспектар асветы Васіль Нядзведскі, — патрэбна была школе яшчэ 20 гадоў назад. І як толькі школьныя ўлады атрымаюць на гэта хоць трошкі грошай, будова залы рушыць.

Усе вучні, настаўнікі і бацькоўскі камітэт сардэчна дзякуюць інспектарату асветы і Кураторыі за новы школьны будынак, але таксама і за дапамогу ў скамплектаванні новага школьнага абсталявання і навуковых дапаможнікаў. Дзякуюць таксама будаўнікам за тэрміновае адданне школы ў іх карыстанне.

А мы ўсе цешымся, што для яшчэ адной тысячы дзяцей палепшыліся ўмовы працы і вучобы.

Новых пяцёрак у новай школе!

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

Васьмікласнікі ўручаюць першакласнікам школьныя значкі і, для лепшай вучобы, вялізныя даўгапісы.

Госці, бацькі і дзеці на ўрачыстым канцэрце ў першы дзень новага навучальнага года.

стойваў, баючыся браць на сябе адказнасць з-за выпадку, калі б трапілі немцам у лапы...

Другое. Пісьмо камбата да бацькоў пра тое, што мяне прадставілі да звання Героя Савецкага Саюза за баі на Одэры. Усё ж такі камбат слова сваё стрымаў. Але мала надзеі. Аднак Кучэрын — малайчына, хай хоць бацькі парадуюцца.

І ўсё ж такі думаю змагацца. Акадэмія (ці інстытут) дыпламатычных зносін у Маскве, пра якую пішуць дзяўчаты (былыя падпольшчыцы з Беластока — Ліза Чапнік і Аня Руд), надта зацікавіла. Старанна вывучаю англійскую мову. Калі не зараз, то ў наступным годзе буду туды спрабаваць паступіць. Вучыцца там — сапраўды тое, што мне трэба. Атрымаў бы добрае развіццё (нават лепш, чым добрае!) — раз. Дарога ў будучыню — два. Вучоба без клопатаў пра матэрыяльны быт — тры. Ды і шмат чаго іншага. Напрыклад, там павінна быць надта цікава! Адно не падабаецца — суровая дысцыпліна, а ваенщчына мне і тут абрыдла.

Тэма канкурэнцыі і прадпрымальнасці ў капіталістычных краінах мяне займала яшчэ ў паходзе. Усяляк даводзіў сваім сябрам няправільныя погляды. Вырашыў напісаць у „Красную звезду". Па-мойму, атрымалася някепска. Усё ж такі не апускаю галавы. Думаю нават пісаць маленькія апавяданні з партызанскага жыцця-быцця ды пасылаць у Саюз беларускіх пісьменнікаў. Галоўнае — з кожным днём раблюся мацнейшым. Хоць і з гумовым шлангам, праведзеным у плечы, і з бутэлечкай на баку, куды цячэ непрыемная вадкасць, аднак я ўжо „хадзячы" і цераз плот з сябрамі выбіраюся часамі ў Познань.[1] Бываю ў заапарку. Аднойчы пранiклі нават у оперны тэатр. На сабе мелі піжамы, і нас пусцілі адно на галёрку.

21.VII.45 г. Вечарам.

Маю шмат сяброў ці — не? Здаецца — не.

Камбрыг М.К. Вайцахоўскі? Недастаткова з ім знаёмы. Тых двух-трох месяцаў, якія мы бачыліся ў партызанах, зусім мала. Па-мойму, у Мікалая Калістратавіча недаверлівасць яшчэ крыху захавалася. А дакладней — няяснасць у адносінах да мяне.

Валодзя Арцюх. Ці не расстралялі яго немцы ў Баранавічах? Упаўне маглі — з дзесяць гадоў сядзеў у польскай турме за камунізм...

Валодзя Калеснік, які ён цяпер? Чатыры гады таму быў цудоўны. Крыху недахопаў трэба аднесці ў лік яго гадоў — яму ж было ўсяго 19!. Шкада, не магу завязаць з ім перапіскі. Ці сустрэнемся яшчэ калі?

Барыс Хвелар — наўрад ці спаткаю калі.

Эма Навумаўна (Залкінд). У маім жыцці адыграла ролю ледзь не маці. Дзе яна?

(Працяг на стар. 8)

Каханае „Сэрцайка"! Пішу да цябе ўжо другі раз, але ў іншай справе. Я наогул вельмі прыгожая дзяўчына (так сцвярджаюць мае сябры), шчуплая, модная, сімпатычная і мілая. Але праз гэта ў мяне трохі клопату. Я заўважыла, што многа людзей мне прыглядаецца, і мне робіцца ніямка. У класе ў нас даволі многа хлопцаў, і на ўроках я чую часта іх зрок. У школе бачу, што некалькі хлопцаў назірае за мною, і ведаю, што вельмі хочуць са мной пазнаёміцца. Я таксама гэтага хацела б. Але ці я такая грозная, што хлопец першы баіцца працягнуць мне руку? А можа, яны нясмелыя? У мяне мусіць такое шчасце да нясмелых! Але я не трачу надзеі і прашу цябе, памажы „Сэрцайка", як мне рэагаваць на такія частыя позіркі? Не магу сама навязвацца, а хачу мець сваю „сімпатыю".

У апошні час у нас у горадзе ў клубе была дыскатэка. Я прыйшла са сваёй сяброўкай. Занялі мы з боку месца і гутарылі з сябрамі. Я заўважыла, што некалькі незнаёмых хлопцаў глядзяць на мяне. Адзін з іх вельмі мне спадабаўся, і я гэта сказала сяброўцы.

Распачаліся танцы. Сябры „расхоплівалі" мяне. Незнаёмы ўсё ўважліва глядзеў.

Мая добрая сяброўка тайна зрабіла мне „паслугу". Падыйшла да прыгожага хлопца, які ўсё сядзеў, і папрасіла, каб ён са мной затанцаваў. Зразумела папрасіў ён мяне, танцаваў прыгожа і далікатна. Я была ў „сёмым небе". Аднак, калі сяброўка зноў прапанавала яму танец са мной, ён сказаў: „Я выканаў ужо сваю паслугу". І я гэтага не магу зразумець: адмовіўся танцаваць, але ўвесь час да канца забавы глядзеў на мяне, шукаў мяне зрокам на зале. Гэта заўважылі нават мае сябры.

Ведаю, што я яго больш не ўбачу — ён з іншага горада. Пакінуў мне нейкае ўтомнае пачуццё. Не ведаю, што ён думае. Парай мне, „Сэрцайка", што рабіць. Не магу ж шукаць яго сама?

Скажы мне, калі ласка, чаму я такая няшчасная? Ці хлопцы мусяць мяне мучыць, замест пазнаёміцца са мною?

Нясмелая

Не спяшайся, дзяўчына! Усё будзе ў час.

ч.в.а. Сэрцайка

БЕЛАРУСКІЯ ПРЫКАЗКІ

Горка рэдзька, ды ядуць, дрэнна замужам, ды ідуць.

*

Дзеўка не бракоўна, як чорна, а бракоўна, як не праворна.

*

Жонку бяры далёка, а кароўку купляй блізка.

ЗЁЛКА З ГЕРБАРЫЯ

Шпацыруючы па ўзлонні лугоў і лясоў, сустракаем многа розных гатункаў раслін, але не кожны з іх аднолькава кідаецца ў вочы. Шмат раслін мы проста не прыкмячаем, нягледзячы на тое, што праходзім побач іх некалькі разоў. Аднак бывае і наадварот. Якраз такім зёлкам, якое кожны прыкмячае, і ёсць панікніца (лацінская назва — Geum urbanum, kuklik pospolity — па-польску, гравилат городской — па-руску).

На гэтую незвычайную асаблівасць расліны ўпершыню звярнуў увагу савецкі фенолаг А. Стрыжаў. У гербарыях, з якімі яму давялося пазнаёміцца і якія былі складзены па чарзе іх камплектавання, адной з першых раслін заўсёды была панікніца. Праверыў я гэтую інфармацыю. Наведваючы добраахвотны атрад працы (ОГП), які працаваў у лесе, я папрасіў маладых людзей, каб кожны з іх, вяртаючыся дамоў, сабраў дзесяць зёлак, якія на яго думку найбольш прыгодны ў гербарый. На маё здзіўленне, з 28 чалавек, якія ўдзельнічалі ў гэтым эксперыменце, аж 24 прынеслі панікніцу! І што можа быць у гэтай расліне, што ўсе яе прыкмячаюць? Яна не выступае паўсюдна — расце пераважна на добрых і вільготных глебах, можна яе сустрэць у лісцевых, часам змешаных лясах, у зарасніках сярод поля, або на сметніках. Гэта зусім не буйная расліна, усяго 30—50 см вышыні. Кветкі таксама не надзвычайнай красы. Усё ж, аднак, яна прыцягвае зрок чалавека. Удаецца ёй гэта дзякуючы звычайным, але адначасна какетлівым паводзінам. Гэтыя паводзіны вельмі трапна выказаны ў беларускай назве расліны — панікніца, гэта значыць: пахілая, абвіслая, быццам прытушаная, маркотная. А як бывае на вясковых танцах? Ці не карыстаюцца найбольшым поспехам дзяўчаты, якія паводзяць сябе „сціплай какеткай“?

Сярод жыхароў Беласточчыны (а таксама іншых рэгіёнаў Польшчы) панікніца найбольш вядомая пад назвай гваздзікавага зелля. Яго даўным-даўно выкарыстоўваюць у хатняй гаспадарцы і народнай медыцыне.

Некаторыя людзі вырошчваюць у сваіх агародчыках або на участках. Надзвычай буйныя расліны бачыў я ў агародчыку Лількі Кунда на Пячурках у Беластоку.

Маладое лісце панікніцы прыгодна на зялёны салат. Рэкамендуюць рэцэпт: назбіраць 50 грам маладога лісця панікніцы і 50 грам зялёнай цыбулі, дробна пакрышыць, змяшаць са смятанай, пасаліць і зверху пасыпаць звараным „на крута“ яйкам. Салат вельмі смачны і надзвычай пажыўны.

Аднак найбольшае гаспадарчае і лячэбнае значэнне мае корань панікніцы (збіраюць яго ў месяцы кастрычніку). Дададзены да піва, засцерагае ад закісання і адначасова дасканала паляпшае яго пах і смак. Наліўка на карэннях панікніцы і апельсінавых скурках, дададзеная да белага вінаграднага віна дае смак вермута. Любіцелі карэнне панікніцы ўжываюць для араматызавання страваў. Палатняныя торбачкі з гэтым жа карэннем, пакладзеныя ў куфар з бялізнай або падвешаныя ў шафе з адзежай, эфектыўна засцерагаюць ад молі, не горш ад нафталіну, але адначасова вопратка прасяквае прыемным пахам.

Лячэбныя ўласцівасці панікніцы былі вядомы яшчэ ў часы Гіпакрата. У сярэднявеччы яе паўсюдна ўжывалі супраць малярыі. Навейшыя даследаванні не пацвердзілі істотнага лячэбнага ўздзеяння карэння панікніцы на гэтую хваробу, хоць не адмаўляюць яго ўплыву ў лячэнні страўнікава-кішэчных хваробаў. У кнігах можна знайсці нават такі рэцэпт на нарыхтоўку лякарства хатнім спосабам: адну сталовую лыжку сухога карэння панікніцы запарыць дзвюма шклянкамі кіпетню, піць па сталовай лыжцы 6—8 разоў у дзень. У старым лячэбніку чытаем: „Корань гваздзікавага зелля ўзмацняе сэрца і жыццёвыя сокі“. Дзеля гэтага рэкамендавалася піць вывар з карэння па лыжцы 4 разы ў дзень.

Сцёрты на парашок корань панікніцы і змешаны з непасоленым і неператопленым свіным тлушчам (саланінай) яшчэ пасля вайны быў адным з народных лякарстваў ад каросты.

У народнай ветэрынарыі вывар з карэнняў панікніцы давалі каровам, калі прыкмецілі кроў у іх мачы.

У нашыя часы панікніцу не ўжываюць у медыцыне.

Б. Паскробка

Куток практычных ведаў

ВОСЕНЬ У ХАЦЕ

✻ К восені неабходна прагледзець вокны, прамазаць кітам усе шчыліны. Калі ў вас няма гатовага кіту-замазкі, вы можаце нарыхтаваць усё самі. Робіцца замазка з тонкага парашку крэйды і натуральнай аліфы. Сухую прасеяную крэйду насыпаюць на дошку або процівень, у сярэдзіне кучкі робяць лунку і туды льюць паступова аліфу, зграбаючы крэйду нажом у аліфу, і вымешваюць да густаты. Густую масу вымешваюць рукамі, як цеста, пакуль яна не перастане прыліпаць да рук. Замазка павінна быць пластычнай, раскатаны паміж далонямі валік не павінен разрывацца адразу, а паступова, утвараючы шыйку ў месцы разрыву.

✻ Замазка даволі хутка сохне, таму захоўваць яе лепш у цэлафанавым пакеце.

✻ Каб не рыхтаваць і не купляць лішняй замазкі, трэба ведаць, што на 1 м даўжыні аконнага фальцу, трэба 90—120 гр замазкі.

✻ На 1 кг замазкі трэба браць каля 800 гр тонкага парашку крэйды і 200 гр натуральнай аліфы.

✻ Калі вам трэба ўстаўляць вялікае люстранае шкло, частку крэйды (200 гр) замяніце сухімі цынкавымі або свінцовымі бяліламі; для зашклення металічных пераплётаў замест бяліл вазьміце ў той жа колькасці свінцовы або жалезны сурык.

✻ Зацвярдзелую замазку можна разбіць драўлянай калатушкай або размяць рукамі. У дужа зацвярдзелую дадайце крыху аліфы.

✻ Каб радыятары не пыліліся, зрабіце на іх тонкія марлевыя чахлы. Яны лёгка мыюцца і не затрымліваюць шмат цяпла. Чахлы можна пафарбаваць пад колер сцен.

✻ Перад прамазваннем рамы пратрыце крэйдай — яны не будуць псавацца ад замазкі.

✻ Калі аконныя рамы не шчыльна прылягаюць, прыбіце да іх тонкія драўляныя рэйкі, аклееныя байкай (ні ў якім разе не лямцам, бо ў ім заводзіцца моль).

✻ Каб шкло ў час марозу не замерзла, пакладзіце паміж рамамі вату, пастаўце шклянкі з сернай кіслатой. Можна захаваць шыбы ад замярзання, калі пратрацё іх сумессю з 1 часткі гліцэрыну і 3 часткі спірту.

✻ Перад тым як замазваць шыбы, выдаліце ўсю старую замазку стамескай, прааліфце фальцы і прасушыце.

✻ Калі старая замазка не счышчаецца, змажце яе на некалькі гадзін моцным растворам каўстычнай соды і вады, каб яна размякчылася.

✻ У выпадку, калі шкло давядзецца ўстаўляць у час марозаў, замазку трэба рыхтаваць больш мяккую і ўжываць падагрэтай да 20°.

✻ Пасля прамазкі фальцаў шыбы трэба працерці сухой анучай. Калі застаюцца плямы, праціраюць анучай, змочанай у газе.

(Праняг са стар. 7)

ФРАНТАВЫ ДЗЁННІК

Марозаў Міша з батарэі — выдатны. Але яго жыццё кроіць на іншы лад. У яго няма дружбы для ідэі.

Яфім (Паас) — малайчына!

Ледзь не забыўся ўпісаць Зіну, але і яна — з маіх лепшых сяброў. [2])

Самая галоўная покуль што ў мяне — Маруся (Ліза Чапнік) [3]) са сваёй групай. Праўда, усе яны крыху рамантызуюць дружбу. Часам і фантазіруюць залішне. Увогуле, яны служаць станцыяй у маім жыцці, куды заязджаю адпачыць маральна ды набрацца свежай сілы, каб рухацца далей.

Астатнія сябры — так сабе сябры, але больш для забавы, правядзення часу, абмену інфармацыяй.

Толькі што атрымаў пісьмо з Дзернякова. Пытанне Любы — вырашана канчаткова. Яго, як і тады — з Веркай Настусінай [4]) — вырашыла мама. За тое, што з грудзей маіх зваліўся такі цяжкі камень, я маме надта ўдзячны.

10.VIII.45 г.

Атрымаў пісьмо з часці. У адзін дзень адразу — дванаццаць штук! Колькі радасці! Пісьмо прыйшло і ад Яфіма. Фатаграфію з баёў ўратаваў толькі адну — добра і гэта.

Нечакана вайна з японцамі. Вельмі цікава. Па-мойму, нічога страшнага, Японія паддасца.

Але галоўнае — атамная бомба, скінутая на Хірасіму і Нагасакі. Не магу спаць, так падзея мяне ўстрывожыла. Інфармацыя з польскіх газет, а ў нашых яшчэ няма.

17.VIII.45 г.

Вайна з Японіяй як нечакана пачалася, так нечакана і скончылася. Фрыда — дачка начальніка нашага шпіталя — гаворыць, што я — сапраўды разбіраюся ў палітыцы. З усяго шпіталя толькі адзін я прадбачыў хуткі канец. Усе ўпалі ў паніку. Эх, як крыўдна! Маёр адзін гаварыў — ну, цяпер нам крышка, бо краіна абяскроўленая. Я стаў даводзіць іншае, мяне высмеялі. Маўляў, я — хітры „заходнік“, так толькі прыкідваюся, а што я думаю — яшчэ ніхто не ведае.

Яфім піша аб узнагароджанні мяне ордэнам Айчыннай вайны II ступені. Нарэшце — хоць адзін! Яшчэ апісвае, як на зборы палка зампаліт апавядаў пра маё геройскае раненне (што ў ім геройскага — не ведаю. Прыляцела міна і накрыла!...).

Падручнік англійскай мовы праштудзіраваў грунтоўна — хоць экзамены здавай, а каму?

17.VIII.45 г.

Быў на медкамісіі. Чакаю канчатковага рашэння.

Атрымаў пісьмо ад Васілеўскага (Лёні з Карэліч). Ісаеў, Іваніцкі, Пшанічнік — забітыя. Вельмі шкада. Не магу змірыцца — такія слаўныя хлопцы.

У Пазнанскім універсітэце, дзе памяшчаецца наш шпіталь, заходзіў да прафесара-фізіка. Пажылая полька, вельмі разумная і вучоная. Надта шкадую, што заглянуў да яе так позна. Шмат цікавага расказала пра атам, чаго я і не ведаў. У сувязі з выбухам (Хірасіма, Нагасакі) тэма цяпер надта модная.

20.VIII.45 г.

Са шпіталя мяне адпускаюць па чыстай — канец! Пастаралася, вядома, Фрыда. Крыху сорамна. Нездарма гавораць — не мей сто рублёў, а мей сто сяброў.

Сёння атрымліваю свой пакет дэмабілізаванага: шэсць метраў матэрыі, два кг мукі, два — цукру, грошы, хлеб і каўбасу на дарогу...

Аляксей Карпюк

---

[1]) Вайсковы шпіталь знаходзіўся ў Познані — супроць заапарка.

[2]) Я тады яшчэ не ведаў, што навагрудчанку Зіну Маслоўскую немцы расстралялі. З партызан паслалі ёй пісьмо, а гітлераўцы яго перахапілі.

[3]) Былы кіраўнік антыфашысцкага камітэта ў Беластоку. Сёння — дацэнт педінстытута ў Разані.

[4]) Гл. падзеі ў дакументальнай аповесці „Пушчанская адысея“.

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Ваня ходзіць па падворку, глядзіць, ці ўсё ў парадку. Ён жа гаспадар. Аб ім так і кажуць: „Наш гаспадар". Сам жа Ваня думае, што яго лепш называць памочнікам. Ён памагае замятаць двор, рэзаць дровы і складваць іх, насіць корм курам і казляняці. Яго за гэта хваляць. А вось калі б Ваня быў сапраўдным гаспадаром, ён шмат бы тут змяніў. Самае галоўнае, перарабіў бы ўвесь хлеў.

У хляве чатыры загароды. Адна, самая вялікая, — для каровы. Карову называюць Снежанка, бо нарадзілася ў снежні. Другая загарода, меншая, для цяляці, яго называюць Люцік. Яшчэ ў хляве ёсць загародка для курэй і зусім маленькі куточак для казляняці Скакуна.

Тут многа несправядлівасці. Ваня ані разу не бачыў, каб карова хадзіла па хляве, яна заўсёды стаіць і жуе. І калі ёй корм даюць — стаіць, і калі яе мама доіць, і калі брат Коля хлеў чысціць — таксама стаіць. „Хоць бы пасунулася!" — кажа ёй Коля, але Снежанка стаіць. Ну дык вось, калі карова ўвесь час стаіць, навошта ёй такая вялікая загародка? Аддайце яе цяляці або казляняці! Ім жа так цесна!

[illegible]

Асабліва Ваня любіць казлянятка Скакуна. Ён, як папугай, лічыцца Ванечкавым, яго хоць карміць яму дазваляюць. Гэтае казляня і купіў сам Ваня. Яны ездзілі з татам у мястэчка на матацыкле, там прадавалі казлянят, і Ваня так учапіўся ў тату, так яго не адпускаў, пакуль тата не купіў казлянятка. Такое беленькае, такое маленечкае, такое пушысценькае... Калі ехалі назад, Ваня сядзеў у прычэпцы і трымаў казлянятка на руках. Ён успамінаў казку пра сястрыцу Алёнушку і брата Іванушку і думаў, што гэта не казлянятка, а зачараваны хлопчык. Вось ён адчаруецца, і яны будуць разам гуляць.

Але казлянятка не адчароўвалася, а любіла вельмі скакаць, скакала вельмі высока. Назвалі яго Скакуном і зачынілі ў хляве. Замыкаў яго тата. Пры гэтым прыгаварваў так, што Ваня ледзь не плакаў:

— Адсюль не выскачыш!

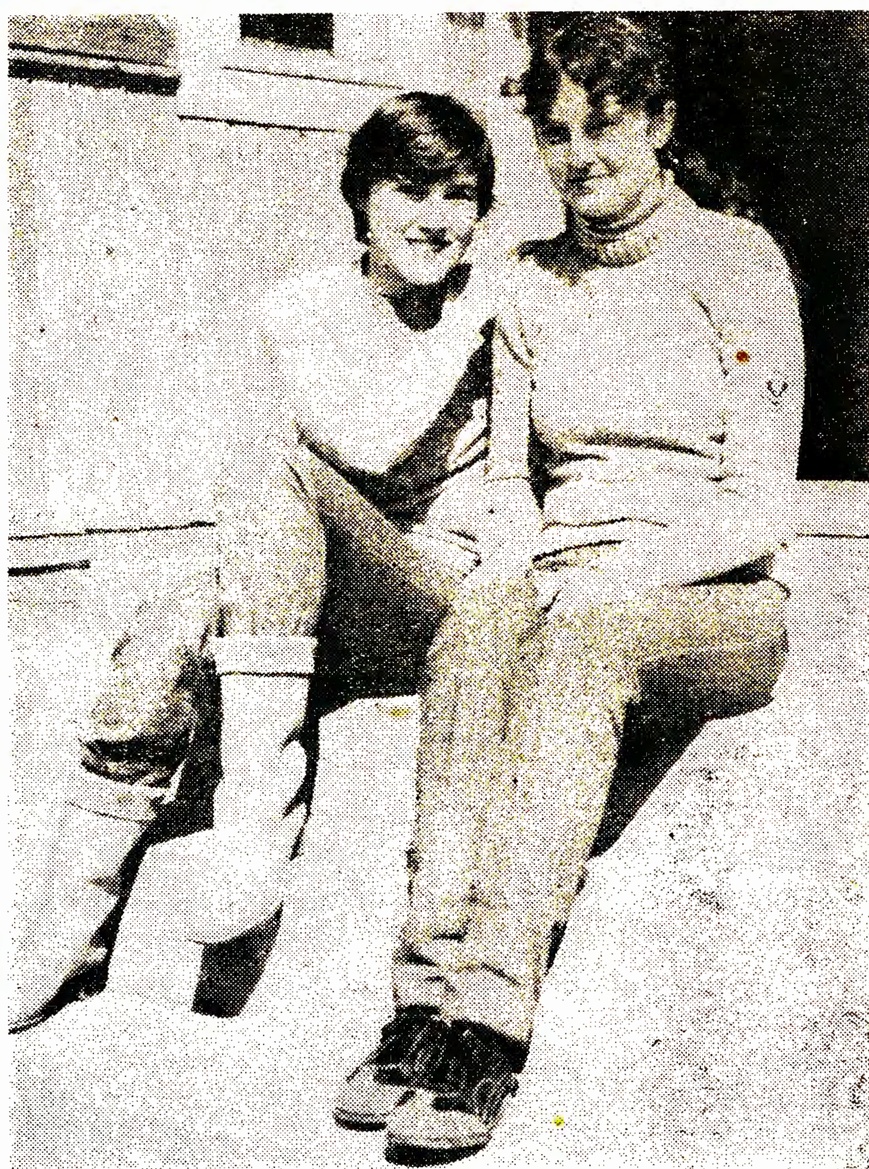
У хляве Скакун не застаўся маленькім і пушыстым, стаў шэрым і даўганогім. Сусед Сашка прыйшоў яго паглядзець і спытаў у Вані:

— Ён у цябе на ходулях ці што?

Але гэтага Сашку лепш не слухаць. Ён хвалько, заўсёды хваліцца.

— У нас, — кажа, — машына, а ў вас толькі матацыкл.

(Працяг на стар. 10)

Мірка Кіпаль і Аліна Мацеюк — дзяўчаткі з Барысаўкі.
Фота Я. Чэрнякевіч.

Станіслаў Шушкевіч

З ЛЕСАМ МЫ СЯБРУЕМ

Кожны з нас здаровы, дужы.
Мы заўсёды з лесам дружым.
Чуюць дрэвы, чуюць птушкі
Нашы песні-весялушкі.
Бачаць кветкі, бачаць травы
Усе вясёлыя забавы.
І, здаецца, дуб высокі
З намі разам пойдзе ў скокі.
Нашу весялосць, пацеху
У гушчар памчала рэха.
Захісталася маліна,
Усміхнулася каліна...
Мы ж не трацім час дарэмна,
У паходзе быць прыемна.
Але ж гэта ўсім відаць —
Можам мы і працаваць,
На пустым пагорку голым
Працавалі мы, як пчолы,
Падымаюцца сасонкі,
І расце маладнячок...
Паглядзіце, стройна, тонка
Падымаюцца сасонкі,
І міне гадочкаў пяць —
Міла дрэўцы зашумяць.
Мы ніколі не сумуем,
З лесам хораша сябруем,
Але ж гэта ўсім відаць —
Любім мы і працаваць.

ЁСЦЬ ГУЛЬТАЙ

А у нашым класе пятым
Ёсць адзін гультай заўзяты,
Пра яго мы вам раскажам,
Ён у нас гультай са стажам.
Да цямна ў глухім завулку
Ганіць палкаю качулку
І гайсае, як вавёрка,
Ён па ўсіх навокал задворках.
Маніць хлопец, што учора
Зуб балеў, што быў ён хворы.
Пацірае хлопец скроні,
Перад класам пустазвоніць.
Пацірае хлопец лоб —
Відавочны бракароб.
У сваёй насценгазеце
Змесцім гультая партрэцік.
Бо чаго ж мы будзем варты,
Гэта ж сорам, а не жарты,
Калі ў нашым класе пятым
Абібок расце заўзяты.

Мой сябар Іван жыве ў Рызе. А дача яго на ўзмор'і, ледзь не на самым пляжы — за тры крокі ад мора. Іван вельмі любіць падарожнічаць. Тым летам ён сабраўся са сваёй сям'ёй паглядзець Поўнач. Каб не пуставала дача ля мора, ён і прапанаваў мне правесці на гэты раз свой адпачынак на беразе Рыжскага заліва.

Угаворваць мяне не трэба было: даўно марыў аб такім адпачынку.

І вось сям'я сябра — за парог, у падарожжа, а мая сям'я — на парог, адпачываць.

Ні я, ні жонка, ні сын першай ноччу не спалі. Не да сну, калі ўпершыню бачыш мора. Мы доўга сядзелі на беразе, прыглядаліся да сіня-цёмнай вады і не маглі адарваць позіркі ад хваль, што накочваліся адна за адной на бераг. А дача тут, побач, стаміўся — адпачывай сабе на здароўе.

— Тата, — раптам закруціў галавою сын. — Шум нейкі на нашай дачы.

— Хвалі гэта, — кажу яму. — На дачы нікога няма.

— Ды ты паслухай.

Прыслухаўся. Сапраўды! Быццам чарада вераб'ёў раскрычалася.

Пайшлі да дачы. На карнізах акон доміка стаяў вераб'іны шум — дзесяткі тры шэрых, з карычневай галоўкай палявых вераб'ёў скачуць, б'юцца, крычаць сваё цвыр-цвыр, стукаюць дзюбкамі ў аконнае шкло, здаецца, вось-вось разаб'юць.

— Пэўна, дзядзька Іван вечарамі падкормлівае птушак, вось яны і сабраліся, — узрадаваўся вераб'ям сын. — Мама, дай хлеба, пакармлю.

— Кармі, — адказала жонка, здзіўлена пазіраючы на шумных гасцей. — Але ж на такую процьму аднаго бохана мала.

Птушкі паеліся хутка, здзяўблі нямнога. Адна за другой паселі на дрэвы і кусты бэзу, што густа разрасліся вакол дачы.

В. Костылеў

ЗВІРБУЛІС

Стомленыя за дзень ад пераезду, ад новых уражанняў, заснулі мы хутка. Мне сніліся вялізныя фантастычныя чароды вераб'ёў, якія засланялі сонца. Нават чулася ў сне іх гучнае цвырканне.

А можа, гэта не ў сне, а наяву? Прымусіў сябе прачнуцца; сапраўды, нечым устрывожаны вераб'і.

Я пасунуўся да акна — вунь яно што: на зямлі барсалася птушанятка, выпала з гнязда, а непадалёк ад яго — кошка. Праўда, яна робіць выгляд, што птушаня яе ніколечкі не цікавіць, што яна не галодная, ідзе зусім па іншых справах — ледзь не купацца ў начное мора. Не паспела кошка падысці да птушаняці, як вераб'і дружна наляцелі на яе. Пікіруюць, смела дзяўбуць, хуценька адскакваюць, хто ў хвост, хто ў бока. Драпежніца, утуліўшы галаву ў плечы, неахвотна адступае і, баючыся за свае вочы, нарэшце пускаецца наўцёкі.

Раніцай мы сабраліся на мора, як раптам з вуліцы данёсся крык. Я выглянуў у акно: трое хлопчыкаў сталі непадалёк ад дачы і нечага спрачаліся, часта паўтараючы адно і тое ж слова: „Звірбуліс" Звірбуліс!" У руках яны трымалі рагаткі. Хуліганы, інакш іх і не назавеш. Пасадзілі верабейку на сук сасны, адмералі трыццаць крокаў і сталі на рысе, гатовыя памерацца варварствам.

Мой грозны крык: „Кіньце рагаткі!" зрабіў сваю справу. Хлопчыкі адразу ж кінулі зброю.

— Яшчэ раз убачу з рагаткамі — за вуха і да бацькоў! —

(Працяг на стар. 10)

РОБІМ САМІ ЦАЦКІ

ЗАКЛАДКА Ў КНІЖКУ

Пэўна ўжо ўсе з вас прыгожа абклалі свае кніжкі. Пачынаеце іх чытаць. І вось тады даводзіцца запамятаць старонку, на якой сёння трэба адкласці чытанне на другі дзень, а потым хутка знайсці тое месца. На гэта прыдасца вам закладка. Яе можна зрабіць самому.

Бярэм палоску паперы, напрыклад, шырынёй 4 сантыметры. Добра, калі гэта будзе каляровая папера. Палоску складваем уздоўж напалавіну. З верхняга краю, адступіўшы 1 см, малюем алоўкам прамую лінію. На ніжняй лініі заламання зазначаем што сантыметр крэсачкі для прарэзаў (мал. 1). Паводле тых крэсачак прарэзваем нажнічкамі да накрэсленай прамой лініі. Пасля гэтага разварочваем палоску і атрымліваем прарэзы на сярэдзіне нашай палоскі. Цяпер трэба яшчэ выразаць дзве палоскі з іншай паперы шырынёй па сантыметры і даўжынёй, роўнай палосцы з прарэзамі. Добра было б, каб вузкія палоскі былі рознага колеру. Гэтыя палосачкі ўсоўваем у прарэзы шырэйшай палоскі (проста пераплятаем) (мал. 2). Трэба гэта рабіць далікатна, каб не парваць і палосак і прарэзаў. Калі ўжо палосачкі ўсунулі да канца, канцы іх падклейваем, каб трымаліся. Такім чынам закладка гатова.

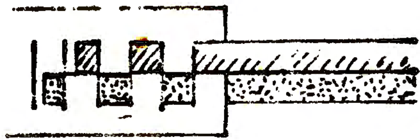
Думаю, што такая закладка вам спадабаецца.

На малюнку 4 прапаную трошкі іншы ўзор закладкі. Прыглядзьцеся да яе і падумайце, як яшчэ можна змяніць узор закладкі. Калі ў вас закладкі выйдуць вельмі прыгожыя, прышліце такія ж у „Зорку“, яны прымуць удзел у нашым конкурсе. Не забудзьцеся толькі дапісаць свой адрас і клас, у якім вучыцеся.

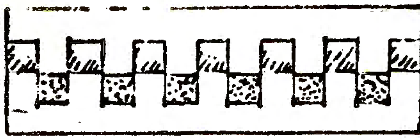
Ваня Майстар

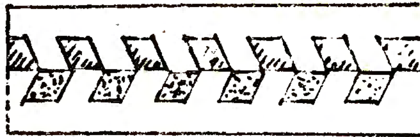
мал. 1

мал. 2.

мал. 3.

(Працяг са стар. 9)

ЗВІРБУЛІС

строга папярэдзіў я дзяцей. — Марш адсюль!

На сасновым суку дрыжала птушаня ў чаканні непазбежнай расправы. Я накіраваўся да яго.

Якім чуццём — не ведаю, але беднае птушаня зразумела, што ў маёй асобе ідзе выратаванне: ледзь я працягнуў руку, каб асцярожна ўзяць яго, яно само бясстрашна пырхнула — звалілася ў працягнутую далонь.

Жонка з сынам сачылі за ўсім гэтым з акна. Не паспеў я ступіць на парог, як птушачцы былі гатовы і пітво, і ежа.

— Вераб'і кормяцца на хлебных палях толькі ў канцы лета, а да гэтага абыходзяцца насякомымі. Дзяцей выкормліваюць імі, — дадаў я жонцы тое, што яшчэ ведаў пра вераб'ёў. — Восьь канаплянкі — на канопляx пасвяцца, а ніхто іх за гэта не лае: прыгожыя птушачкі і спяваюць добра. А верабей па-свойму прыгожы і таксама спявае. Горш, праўда, чым іншыя пеўчыя, але што зробіш, калі, як кажуць, „бог талентам пакрыўдзіў“. Затое ён вясёлы, гаманкі. І да людзей прывык. Колькі птушак адлятае ўвосень на поўдзень, а верабей паселіцца на нашым двары — так і будзе ў ім усё жыццё. У люты холад на ляту замярзае, а свой двор не пакіне...

Сын пабег па насякомых — частаваць госця, дык самым смачным.

Так і застаўся верабейка ў нас на дачы. Мы ўспомнілі, як хлопчыкі крычалі, паўтараючы адно і тое ж слова: „Звірбуліс! Звірбуліс!“ — і далі верабейку гэта імя.

Мяне верабейка заўсёды пазнаваў. Можа, разумеў, што я выратаваў яго ад гібелі. Калі я, па старой звычцы, лажыўся пасля абеду на гадзінку адпачыць, Звірбуліс уладкоўваўся ў мяне на далоні — заплюшчыць вочы і спіць. Прачнуся — верабей ужо топчацца: ці няма жучкоў-павучкоў?

Калі мы ўсёй сям'ёй выходзілі на пляж, Звірбуліс нізавошта не хацеў застацца дома: адпраўляўся разам з намі, рабіў віражы над галавой, пасля сядзе на зямлю, здзяўбе чарвяка і зноў узлятае. Ды ледзь толькі ўбачыць якую небяспеку, кідаецца да мяне ў далонь: так ён запомніў гэтае выратавальнае месца.

Калі б мы былі на пляжы з сабакам, кошкай ці з хамячком, гэта, вядома, нікога б не здзівіла. А тут, на табе, — верабей ды яшчэ вучоны! Чутка пра яго, як відаць, разляцелася далёка па ўзмор'і: да нас усё часцей пачалі падыходзіць цікаўныя. Некаторыя прасілі, каб птушачка паказала свае цыркавыя нумары. Калі мы спрабавалі пераканаць, што наш верабей не ведае ніякіх цыркавых нумароў, людзі крыўдавалі.

Але самае дзіўнае, як аказалася, чакала нас наперадзе.

Працяг у наступным нумары.

АБ ЛІСЕ

КАЗКА

Неяк стары, 90-гадовы дзядзька Ціхан Міхальчук расказаў мне такую гісторыю.

Калісьці берагам рэчкі Арлянкі хадзіў ліс. Калі ўбачыць рыбку, дык схопіць яе і ўцякае.

Убачылі гэта іншыя рыбкі, і крыўдна ім стала, што вось так гінуць у лапах ліса-разбойніка. Паплылі яны да шчупака і расказалі аб сваёй бядзе.

Выслухаў іх шчупак і сказаў:

— Прывядзіце ліса сюды, дзе глыбей, мы яго ўцягнем у ваду, распорам яму жывот, з'ямо яго сэрца і станем разумныя, як ён сам.

Паплылі рыбкі спаўняць шчупакову раду.

Падплылі дзве рыбкі да берага, падпільнавалі, калі з'явіўся ліс і кажуць яму:

— Шаноўны ліс! Наш кароль-шчупак хоча, каб ты прыплыў да яго.

— Чаму не! — гаворыць ліс. — Калі трэба, дык трэба!

Сеў ліс на рыбіну і паплыў на сярэдзіну Арлянкі, дзе глыбіня. Ліс і пытае рыбак:

— Ці не ведаеце, што хоча ад мяне ваш кароль?

— Кароль сказаў нам, што трэба табе, ліс, распароць жывот і з'есці тваё сэрца, тады ўсе мы, рыбы, станем такія разумныя, як ты.

Падумаў трохі ліс, а потым і кажа:

— Дык заварочвайце назад да берага, бо я сваё сэрца дома пакінуў.

Павярнулі рыбы назад да берага. А калі ліс ступіў на бераг, весела засмяяўся:

— Дурненькія вы, рыбкі. Хто ж гэта калі бачыў, каб жывое стварэнне хадзіла без сэрца?

Зразумелі рыбкі, што ліс іх абхітрыў, ды што зробіш? Позна апамяталіся.

Запісаў Андрэй Гаўрылюк

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

БССР, 231800, г. Слонім-7, Гродненскай вобл., вул. Брэсцкая, 73, кв. 24. Наташа Пышко, вучаніца 7 класа.

* * *

БССР, 231800, г. Слонім-9, вул. Камсамольская, 66, кв. 1. Вольга Орда, вучаніца 5 класа.

* * *

БССР, 220134, г. Мінск-134, вул. Адзінцова, 22, к. 1, кв. 442. Галя Баёк, вучаніца 6 класа.

* * *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Волаха, 39, кв. 10. Рыта Ягорава, вучаніца 6 класа.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 3, кв. 64. Таня Горава, вучаніца 6 класа.

* * *

СССР, 346527, Ростовская обл., г. Шахты, ул. Текстильная, 17, кв. 189. Яговкиной Виктории. 4 клас.

* * *

СССР, 343400, г. Артёмовск, пер. Ватутина, 17, кв. 62. Дороховой Марине. 11 год.

* * *

СССР, 346514, Ростовская обл., г. Шахты-14, ул. Перова 39, кв. 18. Черниковой Ирине. 4 клас.

(Працяг са стар. 9)

ЗВЫЧАЙНЫ ДЗЕНЬ

„Ну і што? — думае Ваня. — Затое на матацыкле ў каску ездзяць, а ў машыне не.“

Яшчэ Сашка хваліцца, што ў яго асобны пакой.

„Затое ў мяне дзядуля ёсць“, — думае Ваня.

З Сашкам спрачацца няма сэнсу. „Двоечнік ён, — кажа аб ім мама і бабуля, — а ты, Ванечка, у школу пойдзеш, вучыся добра.“

У двары бегае сабака Быська. Ваня пачынае гуляць з ім, потым памагае дзядулю занесці дровы на заўтра.

Надыходзіць вечар. Прыходзіць мама. Правярае адзнакі ў Колі, пытаецца, што і як ела Лена, а на Ваню толькі хутка паглядзела, і ўсё. Затое тата прыносіць кола для тачкі, і яны мараць, як зробяць тачку. Усе сядаюць і вячэраюць. Мама і тата гавораць аб працы. Мама — заатэхнік, тата — механізатар.

— Забылі пра Цэзара! — крычыць папугай з клеткі. — Цэзар — прыгажун!

Але пра яго не забыліся. Клетку завешваюць хусткай, яму час спаць. Час спаць і Лене, і Ваню час спаць. А Колю дазваляюць яшчэ пасядзець.

Нарэшце да Вані падыходзіць мама, гладзіць яго па галаве.

— Мама, давай пагуляем.

— Позна ўжо, я змучылася, трэба яшчэ бабулі памагчы.

— Хоць трошкі, хоць маленькі адзін разочак. Давай: ты кошка, а я мышка.

— Я кошка!

— Ой, баюся-баюся! А цяпер ты леў, а я малпа.

— Я львіца.

— Ой, баюся-баюся! А цяпер ты слон, а я тыгр!

— Я слон!

— Ой, баюся-баюся! А цяпер ты ракета, а я самалёт.

— Міленькі Ванечка, спі. Спі, братка Іванушка. Мне яшчэ трэба да сястрыцы Алёнушкі.

— Ты яе больш любіш.

— Я вас усіх люблю, — кажа мама, — але Леначка маленькая.

Перад самым сном на хвілінку да Ванечкі заглядвае тата, і яны гавораць аб тым, што хутчэй едзе: матацыкл ці машына? Вядома, матацыкл!

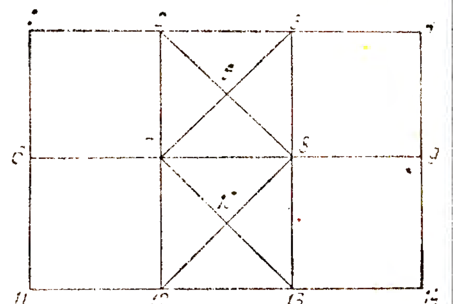
І Коля, выключыўшы тэлевізар, прыстрыкае Ваню па ілбе. Але зусім не баліць. Ён добры. Коля, ён падужае Сашку.

І Ваня засынае. І ўжо не чуе, як дзядуля папраўляе яму падушку, як бабуля падтыкае коўдру.

Месяц ціхенька свеціць у акно. Ён таксама добры.

Уладзімір Крупін

АДГАДАНКА

Гэту геаметрычную фігуру трэба намаляваць не адрываючы алоўка ад паперы, не праводзячы двойчы па адных і тых жа адрэзках і нідзе не перасякаючы іх.

Адрас рэдакцыі: „Зорка“ 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Piątek 27 IX — 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany: „Kryptonim Trianon" (8). 11.15 Domator. 16.25 Program dnia + DT. 16.30 Dla dzieci: „Załoga 3". 16.55 Dla dzieci: Piątek z Pankracym. 17.20 DT. Nie tylko dla wędkarzy. 17.50 Piłkarska kadra czeka. 18.00 Bez próby — Gwiazdy kabaretu — W. Krukowski. 19.00 Dobranoc: „Węgierskie bajeczki". 19.10 Studium — Świat robotów. 19.30 Dziennik. 20.00 Monitor Rządowy.. 20.30 „Kryptonim Trianon" (8), film TV radz. 21.35 DT. 21.55 Interstudio. 22.55 Jazz Jamboree '84 — String Connection i John Blake. 23.35 DT.

Sobota 28 IX — 8.55 Program dnia. 9.00 Sobótka + „Domek na prerii". 10.30 DT. 10.40 Co się dzieje? — progr. public. 11.00 W świecie ciszy. 11.30 Z Polski rodem. 12.00 Plagi na plagi (1). 12.30 Siedem Anten. 13.15 Co się dzieje? 13.30 Ocalić od zapomnienia. 14.00 Konto „M". 14.30 Białe orły nad Etiopią. 15.00 DT. 15.05 Antologia dramatu powszechnego — Edmond Rostand „Cyrano de Bergerac". 17.00 Plagi na plagi (cz. 2). 17.20 Losowanie Dużego Lotka. 17.30 Sport — Grand Prix Warszawy w sportach motorowodnych. 18.25 Lista Przebojów. 19.00 Dobranoc: „Bolek i Lolek". 19.10 Z kamerą wśród zwierząt — Alpiniści (3). 19.30 Dziennik. 20.00 „Wszyscy ludzie prezydenta", film fabul. USA. 22.10 Czas. 23.00 Wiadomości sportowe. 23.10 DT. 23.15 Kino nocne: Magiczne ognie" — polski dramat krym.

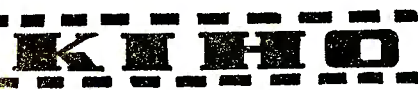
Niedziela 29 IX — 8.15 Program dnia. 8.20 Tydzień — magazyn rolniczy. 9.00 Teleranek + „Latający Czestmir" (5). 10.30 DT. 10.35 Na ziemi i w głębinach — hiszp. film dokum. 11.05 Z potrzeby serca. 11.35 Lato leśnych ludzi (2), film fabul. TP. 12.35 Teatralne „Poznajmy się" w Jeleniej Górze. 13.05 Świat z b... — Głód w Afryce. 13.35 Wszystko albo nic (1). 14.20 Wieczna Warszawa — franc. film dokum. 14.35 Kraj za miastem. 15.00 DT. 15.05 Teatr młodego widza: „Najukochańsza mamo moja" (inscenizacja listów J. Słowackiego do matki). 15.40 Wszystko albo nic (2). 16.20 Popołudnie z Pęgazem. 18.20 Antena. 19.00 Wieczorynka: „Mali mieszkańcy wielkich gór". 19.30 Dziennik. 20.00 Powrót do Edenu (4) — film TV austral. 21.00 Pegaz. 21.40 Sportowa niedziela. 22.10 Leksykon polskiej muzyki rozrywkowej — „M". 22.40 DT.

Poniedziałek 30 IX — 16.25 Program dnia. DT. 16.30 Dla młodych widzów: Encyklopedia TDC. 16.55 Dla dzieci: Zwierzyniec. 17.20 DT. 17.30 Stawka większa niż życie (5) — serial TP. 18.30 Echa Stadionów. 19.00 Dobranoc: „Wszystko na odwrót". 19.10 Laboratorium — Dlaczego gwiazdy wybuchają. 19.30 Dziennik. 20.00 Publicystyka. 20.15 Teatr TV. P. Schiller „Intryga i miłość". 22.30 DT.

Wtorek 1 X — 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany „Oshin" (4) — serial tv japońskiej. 16.25 Program dnia. DT. 16.30 Dla młodych widzów: Akademia Muzyczna. 16.55 Cojak — teleturniej dla dzieci. 17.20 DT Gazeta Rolnicza. 18.00 Informator Wydawniczy. 18.15 Uniwersytet Mikołaja Kopernika. 19.00 Dobranoc: „Kaczanek i Kukurydzka". 19.10 Diagnoza. 19.30 Dziennik. 20.00 Czas wyborów. 20.30 „Oshin" (4) — serial tv japońskiej. 21.30 DT. 21.50 Powrót na Harendę — program o Janie Kasprowiczu. 22.30 Most, który był za daleko. 23.05 DT. 23.15 Jutro w programie. 23.15 Język angielski, lekcja 1.

Środa 2 X — 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany: „Pomocnik" — film prod. CSRS. 14.55 Sport: Puchar UEFA — Lech Poznań — Borusia Moenchengladbach. 16.45 Program dnia. DT. 16.50 „Tik-Tak" — program dla dzieci. 17.20 Losowanie Express Lotka i Małego Lotka. 17.30 Wilcza jama — serial prod. ZSRR. 18.35 Archiwum XX wieku. 19.00 Dobranoc: „Porwanie Baltazara Gąbki". 19.10 Studio Konkursowe. XI Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. F. Chopina. 19.30 Dziennik. 20.00 Exodus — film dok. 20.20 Pomocnik — film fab. prod. CSRS. 21.50 DT. 22.10 Wyniki Totalizatora. 22.15 Ludzie i zdarzenia. 23.00 DT. 23.10 Język rosyjski, lekcja 1.

Czwartek 3 X — 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany: „07 zgłoś się" — serial TV polskiej. 16.00 Program dnia. 16.05 Tydzień na działce. 16.30 Dla młodych widzów: O mnie, o tobie, o nas — magazyn szkolny. 16.55 Był sobie człowiek (5) — serial tv franc. 17.20 DT. 17.30 Wspólna Polska — wspólne sprawy. 17.55 Prosty rachunek. 18.05 Patrol. 18.30 Sonda — Droga mleczna. 19.00 Dobranoc: „Wiercik w tunelu". 19.10 Sejm wczoraj i dziś. 19.30 Dziennik. 20.00 Publicystyka. 20.15 „07 zgłoś się" — serial tv polskiej. 21.30 DT. 21.50 Kontakty. 22.20 DT. 22.25 Studio Sport — M.E. w siatkówce. 23.10 Język francuski, lekcja 1.

Bielsk Podlaski Klasztor Schaolin — kanad. 1—6.

Czeremcha Godziny nadziei — pol. 2. Kangur — węg. 5—6.

Hajnówka Vabank II — czyli Riposta — pol. 1—6.

Michałowo Tess — fr. 1—2. Zaufaj mi Anno — bułg. 3—4. Radykalne cięcie — rumuński 5—6.

Mielnik Szpital „Britania" — ang. 2—6.

Milejczyce Widziadło — pol. Kwarantanna — radz. 2—6.

Nurzec Nieposkromieni hajducy — węg. 2. Przedszkole — radz. 3—4. Europejska historia — radz. 5—6.

Rajsk To ja zabiłem — pol. Tak zaczyna się miłość — czes. 2—6.

БЕЛАРУСКАЯ БАГАСЛУЖБА Ў ВАРШАВЕ

Беларускія студэнты, якія вучацца ў Варшаве, звярнуліся да мітрапаліта Васілія з просьбай увесці ў царкву беларускую багаслужбу. Гэта ідэя, як сцвярджаюць студэнты ў сваім пісьме, нарадзілася з дыскусій, якія вяліся як у прыватных гутарках, так і ў афіцыйных выступленнях. Асабліва гарачыя дыскусіі ўзніклі падчас сёлетняга паломніцтва праваслаўнай моладзі на святую гару Грабарку ў маі гэтага года. Яны даказалі, што гэту справу ўжо нельга адкладаць на пасля. Ліст падпісала звыш 80 студэнтаў. Мітрапаліт прыняў прадстаўнікоў ініцыятыўнай групы і абяцаў, што ад кастрычніка 1985 года ў Варшаве ў царкве на Волі адна абедня ў месяц будзе адбывацца па-беларуску. Пакуль яшчэ канчаткова не вырашана, у якія дні месяца будзе адбывацца багаслужба. Сёння цешыць тое, што прынамсі нешта кранулася ў гэтай справе. Якія будуць водгукі на ініцыятыву беларускіх студэнтаў з Варшавы ў іншых асяроддзях, цяжка прадбачыць. Бясспрэчны аднак той факт, што будзе гэта светлая зорка на нашым гарызонце.

Ю. Ляшчынскі

НЕПАРАДКІ НА СТАНЦЫЯХ

На чыгуначным шляху Бельск — Чаромха ёсць прыпынак Леўкі. Чакаў я нядаўна тут поезда. Станцыя прыгожая і навокал парадак. Тут цэланочная служба. Ёсць дзяжурны па станцыі, які прапускае паязды і сочыць за парадкам. Але ляўкоўскія чыгуначнікі не дагледзелі адной дробнай рэчы: яшчэ ў мінулым годзе вылецелі дзверцы ў печцы, што стаіць у пачакальні. А набліжаецца зіма і трэба будзе абагравыць пачакальню. Леўкі — прыпынак рухлівы і пасажыры захочуць сядзець у цеплыні.

*

Тры гады назад я ехаў поездам з Беластока ў Зубкі. Бачыў я тады на станцыі Беласток-фабрычны і Кур'яны, як стаяла там каля ста таварных вагонаў, якія былі ўжо скрэслены з эвідэнцыі.

Якое ж было маё здзіўленне, калі вось, едучы нядаўна ў Зубкі па грыбы, я ўбачыў тыя самыя вагоны, на тых самых станцыях, якія стаяць і цяпер. Край у крызісе, няма жалеза, сталі, а тут дырэкцыя столькі сталі марнуе на запасных чыгунках! Кожны вагон гэта прыблізна 20 тон сталі. І трэба як найхутчэй з тымі вагонамі зрабіць парадак!

Э. Вайсковіч

ШТО З ДЗВЕРЦАМІ?

Ужо больш года часу як я пазычыў у аднавяскоўца дзверцы для хлебнай печы. Думаў, што неўзабаве куплю і аддам. А выйшла інакш. Да сённяшняга дня не магу аддаць доўгу. Аж сорамна чалавеку ў вочы глядзець. Але што зробіш, калі ў крамах няшчасных дзверцаў няма.

У пачатку верасня зайшоў я да знаёмага прадаўца ў Кляшчэлях. Ён працуе ў краме з сельскагаспадарчымі прыладамі. У яго наогул можна купіць усе неабходныя для будаўніцтва рэчы. Глянуў — ляжыць шмат руштаў, кратаў, шыбраў, а дзверцаў — няма.

Ужо ад няпамятных часоў няма іх у продажы, сказаў сябра. Усяго быццам удосталь, а патрэбных людзям рэчаў няма.

З надпісаў на руштах даведаліся мы, што прадукуе такія рэчы Харшніцкая адлеўня жэліва ў Харшніцы каля Мяхова. Добра, падумаў я сабе. Паспрабую напісаць туды ліст. Можа прадуцэнт адкажа, чаму ў крамах няма патрэбных рэчаў. Бо на апаратыўнасць нашага гандлю я ўжо даўно перастаў разлічваць.

Ул. Сідарук

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787.

Спісак чарговых ахвяравальнікаў:

308.	**Янка Мойсік (Радыё Ватыкан)**	**— 200 дол.**
309.	**Ваяводскі саюз сельскагаспадарчых кааператываў „Сялянская самапомач" у Беластоку**	**— 30000 зл.**
310.	**Кааператыў сельскагаспадарчых гурткоў у Орлі**	**— 10000 зл.**
311.	**Пачатковая школа ў Грабаўцы**	**— 2543 зл.**
312.	**Сельскагаспадарчы кааператыў у Вольцы Нурэцкай**	**— 10904 зл.**
313.	**Мікалай Пракапюк (Волька Нурэцкая)**	**— 1000 зл.**
314.	**Лейман (ФРГ)**	**— 5000 зл.**

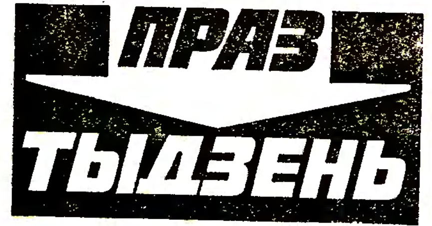
Дзякуем.

Паведамляем таксама, што цэнтры збірання экспанатаў для музея знаходзяцца ў наступных месцах:

у Пачатковай школе ў Рыбаках, гміна Міхалова,
у будынку былога ПЗГС у Гайнаўцы,
у клубе БГКТ у Бельску, вуліца Міцкевіча 50/54,
у клубе БГКТ у Гайнаўцы, вуліца Пілсудскага 6,
у Гмінным камітэце ПАРП у Мілейчыцах,
у Саколцы, вуліца Варынскага 1,
у ГП БГКТ у Беластоку, вуліца Варшаўская 11.

Чакаем экспанатаў або інфармацыі аб месцах іх знаходжання.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Дзеля ўзаемнага зразумення і пашаны — размова з Яўгенам Чыквінам, кандыдатам на пасла ў Сейм ✱ Эгаісты? П'яніцы? — не згаджаецца з Аўрорай Ф. Хлябіч ✱ Літаратурная старонка, а на ёй — новы дэбют ✱ У Гайнаўцы і ў Любліне ✱ Прысяга над адкрытымі грабамі ✱ Карціны, народжаныя сэрцам ✱ Першы дзень у школе Аляксея Карпюка ✱ Беларускі фальклор ✱ Зёлка ад „таямнічай" хваробы ✱ Сардэчныя тайны ✱ „Зорка" ✱ Што-дзе-калі ✱ Гумар.

— КАЛЯНДАР —

125 гадоў назад

29.9.1860 пам. А. Шапенгаўэр нямецкі філосаф.

90 гадоў назад

3.10.1895 нар. С. Ясенін, рускі паэт.

55 гадоў назад

29.9.1930 пам. І. Рэпін, рускі жывапісец.

ОРГАН ГАЛОЎНАГА ПРАЎЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

Галоўны рэдактар
Георгій Валкавыцкі
АДРАС РЭДАКЦЫІ

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. 232-41

. . . .

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe. 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1

Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart. 130 zł, półr. 260 zł, rocznej 520 zł

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach;
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli;
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 1747/85 r. Nakład 4.000. G-5.

Песні на заяўках

МИЛЛИОН АЛЫХ РОЗ

(в исполнении
Аллы Пугачёвой)

Жил-был художник один,
Домик имел и холсты,
Но он актрису любил
Ту, что любила цветы.

Он тогда продал свой дом,
Продал картины и кров,
И на все деньги купил
Целое море цветов.

Припев:

Миллион, миллион, миллион
Алых роз,
Из окна, из окна, из окна
Видишь ты
Кто влюблён, кто влюблён
И всерьёз
Свою жизнь для тебя
Превратит в цветы.

Утром ты станешь у окна,
Может сошла ты с ума,
Как продолжение сна,
Площадь цветами полна.
Похолодеет душа,
„Что за богач здесь чудит",
А под окном чуть дыша
Бедный художник стоит.

Припев: тот же.

Встреча была коротка,
В ночь её поезд увёз,
Но в её жизни была
Песня безумная роз.
Прожил художник один,
Много он бед перенёс,
Но в его жизни была
Целая площадь цветов.

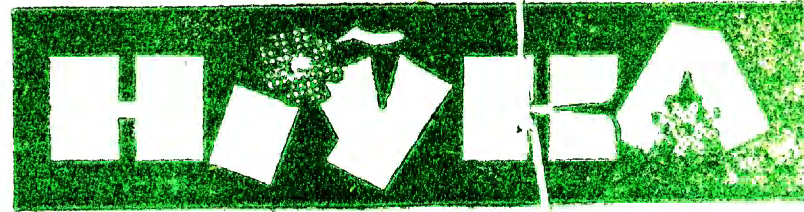
Припев: тот же.

МІНІВЕРШЫ

ДЖАЛА

Каб чым другога ачарніць,
Сябе ж тым самым абяліць,
Змяя людзям даводзіць стала:
— Пчала і тая мае джала!

П. Перап

— Ох, ужо гэтае тыповае будаўніцтва! Не магу сваю піраміду знайсці...

СУПРАЦОЎНІК

— Гаворыць, вы супрацоўнічаеце з рэдакцыямі шматлікіх журналаў і газет?
— Так.
— У якой галіне?
— Я памагаю ім рашаць красворды, якія яны публікуюць.

РОЗНІЦА

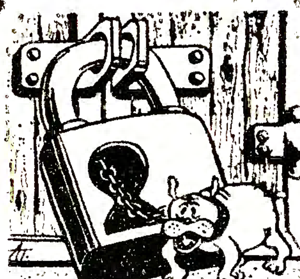
Прафесар студэнту:
— Якая розніца паміж святлом і электрычнасцю?
— Першае — бясплатнае.

ПРЫЧЫНА

— Дзіўна, як гэта ты сёння прыйшоў так рана са школы?
— А я забыўся на гадзіннік паглядзець!

МУЖ

— Ты чаму такі сумны?
— Не тое слова. Я проста ў жаху.
— Ад чаго ж?
— Я сустракаў сваю жонку на вакзале, а яна не прыехала. Баюся, што яна дома яшчэ ад учарашняга дня.

Выбірай: або я цябе буду насіць на руках, або торбу з пакупкамі.

НА ШЫРОКІМ СВЕЦЕ

Гайдучык глядзеў па тэлевізару хакей і заснуў.
— Уставай, Йозеф, — будзіць яго жонка. — Ужо адзінаццаць.
— Каб яго, — усклікае ён. — У чыю карысць?

☼

Абураны пакупнік звяртаецца да прадаўшчыка касметычнага аддзялення.
— Пасля ўжывання сродка для росту валос, які я ў вас купіў, у мяне выпалі апошнія іх рэшткі.
— Усё правільна, — гаворыць прадаўшчык, — для таго, каб выраслі новыя валасы, трэба вызваліць месца.

☼

Муж ноччу пачаў раптам крычаць праз сон:
— Ратуйце! Онутэ тоне!
— Якая Онутэ? — дапытвалася ў яго за абедам жонка.
Але падыйшоў Кіндзюліс і сказаў:
— Ён не можа памятаць, яны пазнаёміліся ў сне...

☼

— Пасля агляду ў лекара шатландзец, выходзячы, дае яму двухпенсавую манету. Доктар, адчуваючы сябе абражаным, пытае пацыента.
— Гэта мне ці медсястры?
— Гэта вам абоім.

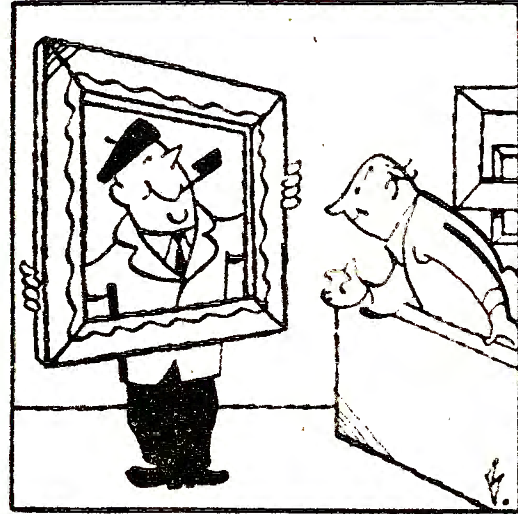
З „Веснiка Задрыпонii"

САРВАНЫЯ ЗДЫМКІ

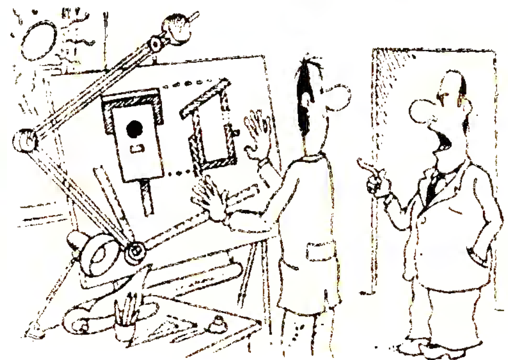
Так і не закончыліся здымкі масоўкі ў горадзе Ачуцінава. Справа ў тым, што калі актрыса крыкнула: „Грамадзяне, памажыце! Да мяне прыстаюць хуліганы!" — што было прадбачана сцэнарыем, уся масоўка ў працягу мінуты разбеглася, што сцэнарыем прадбачана не было.

У СВЕЦЕ НАВУКІ

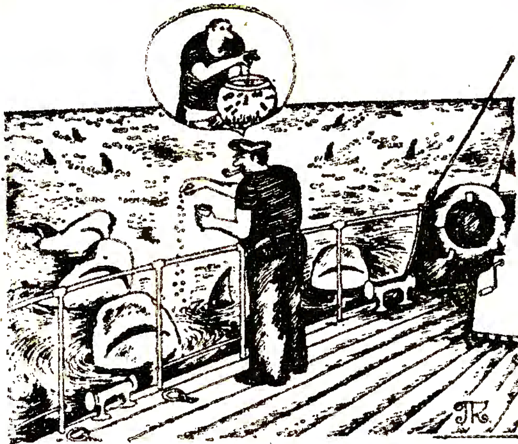
Тэма навуковай дысертацыі М. Свіпча мела вялікую цікавасць: Уплыў паціску рук начальніка на павышэнне прадукцыйнасці працы ў калектыве".

— Гэта мне да твару! Бяру!

— Наколькі я памятаю, вы павінны працаваць над іншай тэмай?

— Хутка я пайду на пенсію.

Курёзы

УСЁ РОЎНА

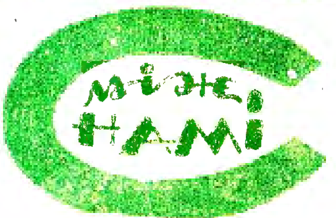
У горадзе Атланта праходзіў кангрэс, на які з'ехаліся начальнікі паліцыі ўсіх гарадоў ЗША. Кожны з удзельнікаў таго кангрэсу знайшоў у сваім гасцінічным нумары надрукаванае папярэджанне пра ўзрастанне злачыннасці ў гэтым горадзе. „Трымайцеся ўвечары на добра асветленых шырокіх вуліцах, унікайце завулкаў. І не паказвайце нікому сваіх грошай, калі вы маеце пры сабе значную суму" — такія былі некаторыя з рэкамендацый удзельнікам кангрэсу. Паліцай — прэзідыум Атланты заявіў: „Да нас прыехала 6000 паліцэйскіх чыноўнікаў, і мы не хочам, каб з імі сталіся тут непрыемнасці".

Ад грабежнікаў нікому ў Амерыцы няма ратунку.

ЦАНА ЧАЛАВЕКА

Аказваецца, ёсць на белым свеце такія меркі, якімі можна дакладна вызначыць вартасць таго ці іншага чалавека яго цану. Вось, напрыклад, у султанаце Оман мужчына, які прытрымліваецца мусульманскай веры, каштуе ўдвойчы больш за жанчыну той жа веры. Што датычыць людзей, якія не належаць да паслядоўнікаў прарока Магамета, дык яны ў шэсць разоў таннейшыя.

Гэта „расцэнка" зафіксавана ў загадзе міністра ўнутраных спраў султаната аб правілах выплаты кампенсацый людзям, якіх пераехаў аўтамабіль.

І няпрошаны госць добры, калі ён з гасцінцам.